

ילקוט שמעוני

שמואל ב

עיצוב: זהבה גרליץ

אתר דעת

תשע"א

3	פרק א
6	פרק ב
7	פרק ג
11	פרק ד
12	פרק ה
18	פרק ז
24	פרק ח
28	פרק י
29	פרק יא
31	פרק יב
34	פרק יג
36	פרק יד
36	פרק טו
42	פרק טז
44	פרק יז
46	פרק יח
48	פרק יט
50	פרק כ
53	פרק כא
61	פרק כב
81	פרק כג
90	פרק כד

פרק א

המשך סימן קמא

ויהי אחרי מות שאול (כתוב ברמז א').

רבי יודן ורבי הונא תרויהון בשם רבי יוסי בן זמרא

ר' יודן אמר:

כל מקום שנאמר: **אחרי** סמוך, **אחר** מופלג.

ורבי הונא אמר:

כל מקום שנאמר: **אחר** סמוך, **אחרי** מופלג.

אמר רבי סימון:

כל מקום שנאמר: **ויהי אחרי מות**, חזר העולם לאחוריו.

ויהי אחרי מות אברהם,

מיד **וכל הבארות אשר חפרו וגו'.**

ויהי אחרי מות משה

מיד פסק הבאר והמן וענני כבוד.

ויהי אחרי מות יהושע,

מיד נתגרוו במ יתדות הארץ.

ויהי אחרי מות שאול,

מיד **ופלשתים נלחמים בישראל.**

התיבון חבריא לרבי סימון:

והא כתיב: **ואחרי מות יהודע באו שרי יהודה וישתחוו למלך?!**

אמר ר' תנחום:

לא בא ר' סימון למימר אלא **ויהי אחרי.**

אמר ר' יודן:

אלמלא שהעמיד הקב"ה אחרים תחתיהם, כבר חזר העולם לאחוריו.

כתיב: **ויהי אחרי מות אברהם,**

וכתיב: **וישב יצחק ויחפור את בארות המים.**

כתיב: **ויהי אחרי מות משה**

וכתיב: **ויאמר ה' אל יהושע.**

ויהי אחרי מות יהושע,

ויאמר ה' יהודה יעלה בתחילה.

ויהי אחרי מות שאול,

וכתיב: **ודוד שב מהכות את עמלק.**

ויהי אחרי מות משה

בשבעה באדר מת משה, דכתיב: **ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש וגו' בעבר הירדן בארץ מואב.**

מאחד בשבט עד ששה באדר שלושים וששה ימים פירש משה את התורה כלה, שנאמר: **הואיל משה באר וגו'.**

בשישה בו: **ויאמר ה' אל משה הן קרבו ימיך למות, באותו היום נאמר לו: צו את יהושע.**

מה הייתה צואתו?

חזק ואמץ כי אתה תביא וגו'.

בשבעה באדר **ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום, שאין תלמוד לומר היום.**

מה תלמוד לומר היום?

היום מלאו ימי ושנותי, מלמד שבשבעה באדר נולד משה ובשבעה באדר מת משה, שנאמר: **וימת שם משה עבד ה' וגו' ומשה בן מאה ועשרים שנה וגו' ויבכו בני ישראל את משה שלשים יום, ויהי אחרי מות משה וגו', משה עבדי מת, ויצו יהושע את שוטרי העם לאמר הכינו לכם צדה כי בעוד שלשת ימים וגו' והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש. צא מהם (א) שלשים (וששה) [ושלשה] למפרע, ואתה למד שבשבעה באדר מת משה. מלמד, שהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום, שנאמר: **את מספר ימיך אמלא.****

עמד נא עלי ומוותני כי אחזני השבץ

קטיגוריא של נוב עיר הכהנים אוחזת אותי, ואין השבץ אלא בגדי כהונה גדולה, שנאמר: **משובצים זהב יהיו במלואותם.**

ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם

נשיא ואב בית דין ושמעות רעות מנא לן?

דכתיב: **ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם וגם כל האנשים אשר אתו.**

וכתיב: **ויספדו ויבכו ויצומו עד הערב על שאול ועל יהונתן בנו.**

שאול זה נשיא.

יהונתן בנו זה אב בית דין.

ועל עם ה' אלו שמועות רעות.

א"ל רב סבא לרב כהנא:

אימא עד דאיתא כולהו?

א"ל: על הפסיק הענין.

ויאמר דוד אל הנער המגיד לו אי מזה אתה ויאמר בן איש גר עמלקי אנכי

נזכר דוד באותה שעה מה שנאמר למשה רבנו: אם יבא אחד מכל אוה"ע ויתגייר שיקבלו אותו ומזרעו של עמלק אל יקבלו אותו.

ואמר לו דמך על ראשך כי פיך ענה בך

לכך נאמר: **מדור דור.**

אמר רבי יצחק:

בנו של דואג האדומי היה, ואמר לו: **דמך על ראשך** הרבה דמים שפכת בנוב עיר הכהנים.

ואית דאמרי:

דואג עצמו היה, **דמיך** כתיב, הרבה דמים שפכת!

ויאמר ללמד בני יהודה קשת הנה כתובה על ספר הישר

מאי ספר הישר?

אמר ר' יוחנן:

זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים, שנאמר: **תמות נפשי מות ישרים.**

היכא רמיזא?

יהודה אתה יודוך אחיך ידך בעורף אויביך.

אי זו היא מלחמה שצריכה יד כנגד עורף?

הוי אומר: זו קשת.

רבי אלעזר אומר:

זה ספר משנה תורה, דכתיב: **ועשית הישר והטוב.**

היכא רמיזא?

ידיו רב לו.

אי זו מלחמה שצריכה שתי ידיים?

הוי אומר: זה קשת.

רבי שמואל בר נחמני אומר:
זה ספר שופטים, דכתיב ביה: **איש הישר בעיניו יעשה.**

היכא רמיזא?

דכתיב: **למען דעת דורות בני ישראל ללמדם מלחמה.**
וכתיב: **ויאמר ה' יהודה יעלה.**

איזו מלחמה שצריכה לימוד?

הוי אומר: זה קשת.

בנות ישראל אל שאול בכינה

רבי יהודה ורבי נחמיה,

רבי יהודה אומר:

בנות ישראל

ודאי שבשעה שהיו בעליהם יוצאים למלחמה היה זן ומפרנסם ומלבישם **שני עם עדנים,**
מכאן שאין תכשיטין נאים אלא לגוף המעודן.

רבי נחמיה אומר:

בנות ישראל

הנאות שבישראל אלו סנהדרין.

אל שאול בכינה

שבשעה שהיה שומע טעם הלכה יוצא מפי תלמיד חכם עומד ומנשקו על פיו.

צר לי עליך אחי יהונתן נעמת לי וגו' מאהבת נשים.

משתי נשים.

ואיזו?

זו מיכל ואביגיל, (מח)

מיכל בעוה"ז,

ואביגיל לעוה"ב.

איך נפלו גבורים.

ר' חנינא ור' יונתן תרויהון אמרין:

מכאן שהצדיקים קרוין כלי מלחמה, שנאמר: **איך נפלו גיבורים ויאבדו כלי מלחמה.**

פרק ב

המשך סימן קמא

ויכהו אבנר באחרי החנית אל החומש וגו'
(כתוב ברמז קע"ב).

ויפקדו מעבדי דוד תשעה עשר איש ועשהאל וגו'
(העתק מרמז ח').

ראו את הארץ ואת יריחו.

יריחו הייתה בכלל ולמה יצאת?

מלמד ששקולה כנגד כולם.

כיוצא בדבר אתה אומר: **וישלח אותם משה ואת פינחס**

פינחס היה בכלל ולמה יצא?

מלמד ששקול כנגד כלם.

כיוצא בדבר אתה אומר: **תשעה עשר איש ועשהאל,**

והלא עשהאל בכלל היה ולמה יצא?

לפי שהיה שקול כנגד כלם.

כיוצא בו: **והמלך שלמה אהב נשים נכריות ואת בת פרעה,**

בת פרעה הייתה בכלל ולמה יצאה?

מלמד, שהיה מחבבה יותר מכלן ולפיכך החטיאה אותו יותר מכלן.

כיוצא בו: **מכף כל אויביו ומכף שאול,**

שאול בכלל היה ולמה יצא?

אלא שהיה שקול כנגד כלן.

פרק ג

המשך סימן קמא

ויולדו לדוד בנים בחברון.

שנו רבותינו:

המלך אל ירבה לו נשים אלא שמונה עשרה.

ר' יהודה אומר:

מרבה הוא לו ובלבד שלא יהו מסירות את לבו.

ר' שמעון אומר:

אפילו אחת ומסירה את לבו אל ישאנה.

אם כן למה נאמר לא ירבה?

אפילו כאביגיל.

שמונה עשר מנא לן?

דכתיב: **ויולדו לדוד בנים בחברון ויהי בכורו אמנון לאחינועם היזרעאלית ומשנהו כלאב לאביגיל וגו' והשלישי אבשלום בן מעכה וגו' והרביעי אדוניה בן חגית והחמישי שפטיה בן אביטל והשישי יתרעם לעגלה אשת דוד אלה יולדו לדוד בחברון.**

וכתיב: **ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה**

כהנה שית.

וכהנה שית, דהוּו להו תמני סרי.

מתקיף לה רבינא:

ואימא **כהנה** י"ב, **וכהנה** כ"ד.

תניא נמי הכי:

לא ירבה לו נשים יותר מכ"ד.

ולמאן דדריש וא"ו, מ"ח הוּו.

ותנא דידן מאי טעמא?

אמר ר' כהנא:

מקיש כהנה בתרא לכהנה קמא.

מה כהנה קמא שית אף כהנא בתרא שית.

והא הואי מיכל?

אמר רב:

עגלה זו מיכל.

ולמה נקרא שמה עגלה?

שחביבה עליו כעגלה.

וכן הוא אומר: **לולא חרשתם בעגלתי.**

ומי הות לה למיכל בנים, והכתיב: **ולמיכל בת שאול לא היה לה ולד עד יום מותה?** עד יום מותה לא היה לה ביום מותה היה לה, מכדי בנים היכא קא חשיב להו בחברון, ואלו מעשה דמיכל בירושלים הוּו, דכתיב: **ומיכל בת שאול נשקפה בעד החלון ותרא את המלך דוד מפוז ומכרכר לפני ה' ותבז לה בלבה,**

ואמר רב יהודה ואיתימא רב יוסף:

שקלתה מיכל למטרפסה. אלא אימא עד אותו מעשה היה לה מכאן ואילך לא היה לה,
הכתיב: **ויקח עוד דוד נשים ופלגשים בירושלים!**
למלויי י"ח.

מאי נשים ומאי פלגשים?

אמר רב יהודה אמר רב:

נשים בכתובה ובקדושין, פלגשים בלא כתובה ובלא קדושין.

אמר רב יהודה אמר רב:

ת' ילדים היו לו לדוד, כלם בני יפת תואר היו והיו מגדלי בלורית ומהלכי בראשי גייסות, והן
היו בעלי אגרופין של בית דוד.

כלאב לאביגל

אמר ר' יוחנן:

לא כלאב שמו אלא דניאל שמו.

ולמה נקרא שמו כלאב?

שהיה מכלים פני מפיבושת בהלכה, ועליו אמר שלמה בחכמתו: **בני אם חכם לבך ישמח לבי
גם אני**, ואומר: **חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר**.

דבר אחר:

למה נקרא שמו כלאב?

לפי שהיו ליצני הדור אומרים: אפשר שמדוד היא מתעברת, אבל (מט) מנבל היא מתעברת.

מה עשה הקב"ה?

צר צורתו כצורתו של אביו, וזהו **כלאב כאלו אב**.

וכן אתה מוצא שאומרים ביצחק, לכך כתיב: **אלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את
יצחק** שהיה קלסתר פניו דומין לו והכל אומרים: **אברהם הוליד את יצחק**.

ויצא יואב מעם דוד וישלח מלאכים אחרי אבנר וישיבו אותו מבור הסירה

מאי מבור הסירה?

אמר ר' אבא בר כהנא:

בור וסירה גרמו לו לאבנר שנהרג.

ויטהו יואב אל תוך השער

אמר ר' יוחנן:

שדנו בדין סנהדרין.

סימן קמב

ואל יכרת מבית יואב זב ומצורע

כל מי שיש לו זכות זוכה לחמשה דברים, כך אמרו רז"ל: האב זוכה לבן בחמשה דברים:
בנוי,
ובכוח,
בעושר,
בחכמה,
ובשנים.

וכן אברהם ביצחק.

בנוי מי האיש הלזה.

וכתיב ביוסף: **הנה בעל החלומות הלזה.**

בכח, וישב יצחק ויחפור את בארות המים.

בעושר, ויגדל האיש.

בחכמה, הנה האש והעצים וגו'.

בשנים, שהיה בן ק"פ שנים.

וכל מי שאין לו זכות נוטל כנגדן חמשה פורעניות, שנאמר: **ואל יכרת מבית יואב**

זב כנגד הכוח שאין חלש ממנו.

מצורע כנגד הנוי,

מחזיק בפלך, כנגד העושר שדומה לאשה שאינה טווה שאין לה מה לאכול,

חסר לחם, כנגד החכמה, שנאמר: **לכו לחמו בלחמי.**

ונופל בחרב, כנגד השנים.

על שבעה דברים נגעים באים: על שפיכות דמים, דכתיב: **אל יכרת מבית יואב וכו'**

(כתוב ברמז ר"ל).

והמלך דוד הולך אחרי המטה

שנו רבותינו:

המלך מת לו מת, אינו יוצא מתוך פלטין שלו.

ר' יהודה אומר:

אם רצה לצאת אחר המטה יוצא, שכן מצינו בדוד שיצא אחר מיטתו של אבנר, שנאמר:

והמלך דוד הולך אחרי המטה.

אמרו לו: לא היה הדבר אלא לפייס את העם ונתפייסו, שהיה דוד יוצא מבין האנשים ונכנס לבין הנשים ובין הנשים ונכנס לבין האנשים, שנאמר: **וידעו כל העם וכל ישראל ביום ההוא כי לא הייתה מהמלך להמית את אבנר.**

דרש רבא:

מאי דכתיב: **ויקם כל העם להכרות את דוד**, כתיב להכרות וקרינן להברות. בתחילה להכרותו ולבסוף להברותו.

אמר ר' יהודה אמר רב:

מפני מה נענש אבנר?

מפני שהיה בידו למחות בשאול ולא מיחה.

ר' יצחק אמר:

מיחה ולא נענה, ושניהם מקרא אחד דרשו.

ויקונן המלך אל אבנר ויאמר הכמות נבל ימות אבנר ידיך לא אסורות ורגליך לא לנחושתיים הוגשו.

מאן דאמר לא מיחה הכי קאמר: **ידיך לא אסורות**

מאי טעמא לא מחית?

לפיכך **כנפול לפני בני עולה נפלת.**

מאן דאמר מיחה אתמוהי קא מתמה: **הכמות נבל ימות אבנר** מכדי מחויי מחית, היאך **כנפול לפני בני עולה נפלת.**

ולמאן דאמר מיחה מאי טעמא איענש?

אמר ר' נחמן בר יצחק:

ששיחה מלכות בית דוד שתי שנים ומחצה.

ואנכי היום רך ומשוח מלך והאנשים האלה בני צרויה קשים ממני

אמר ר' ששת:

חוצפא מלכותא בלא תגא.

רבי נחמן אמר:

חוצפא [אפילו] כלפי שמיא מהני, מעיקרא כתיב: **לא תלך עמהם** ולבסוף כתיב: **לך עם האנשים.**

פרק ד

המשך סימן קמב

ושמו מביפושט

תאנא: לא מפיבושת שמו אלא איש בושת שמו.

ולמה נקרא שמו מפיבושת?

שהיה מבייש פני דוד בהלכה, לפיכך זכה דוד ויצא ממנו כלאב, שהיה מכלים פני מפיבושת בהלכה.

פרק ה

המשך סימן קמב

ויאמר (אנשי יבוס) [לדוד לאמר] לא תבא הנה

(העתק מרמז כ"ח).

רבי יהודה אומר:

כשבאו המלאכים לאברהם רץ להביא בן בקר, ורץ בן בקר למערת המכפלה, ונכנס אחריו, וראה אדם וחוה שוכבים על מטותיהם ונרות דולקים עליהם, וריח טוב כריח ניחוח, לפיכך חמדה לאחוזת קבר.

אמר לבני יבוס לקנות מהם בממכר זהב ובמכתב עולם.

וכי יבוסים היו והלא חתיים היו?

אלא על שם העיר נקראו, ולא קבלו עליהם, אמרו: יודעים אנו שעתיד הקב"ה ליתן לזרעך את כל הארצות האלה, כרות עמנו ברית שאין זרעך יורש מעיר יבוסי וכרת עימהם ברית, ואחר כך קנה מהם מערת המכפלה.

מה עשו אנשי יבוס?

עשו צלמי נחושת וכתבו עליהם ברית השבועה והעמידו אותם ברחוב העיר, וכשבאו ישראל לארץ רצו ליכנס לעיר ולא היו יכולים מפני הברית, שנאמר: **ואת היבוסי יושב ירושלים וגו'.** והמלך דוד רצה ליכנס ולא הניחוהו, שנאמר: **(ויאמרו אנשי יבוס) [ויאמר לדוד לאמר] לא**

תבא הנה.

אותה שבועה ראה דוד וחזר לאחוריו, שנאמר: **וישב דוד במצודה ויקרא לה עיר דוד.**

אמרו אין אנו מניחין אותך ליכנס, עד שתסיר את הצלמים הללו שכתוב עליהם שבועת

אברהם, שנאמר: **כי אם הסירך העורים והפסחים,** וכמו שנאמר: **עור ופסח לא יבא (בית ה')**

[אל הבית].

חס ושלום, עיוורים ופסחים באו למקדש אלא אלו הצלמים, שנאמר: **עיניים להם ולא יראו,**

שנאי נפש דוד שהיה דוד שונא עובדי ע"ז.

אמר דוד: כל מי שיעלה בראשונה (יד) ויסיר את הצלמים הללו יהיה לראש, ועלה יואב בן

צרויה והיה ראש. ואח"כ קנה את עיר היבוסי בממכר עולם, שנאמר: **ויתן דוד לארנן וגו'.**

ויעזבו שם את עצביהם וישאם דוד ואנשיו

רב הונא רמי:

כתיב: ויאמר דוד וישרפו באש,

וכתיב: וישאם דוד ואנשיו!?

לא קשיא, כאן קודם שבא אתי הגתי, כאן לאחר שבא אתי הגתי, דכתיב: ויקח את עטרת מלכם מעל ראשו ומשקלה ככר זהב ואבן יקרה ותהי על ראש דוד.

ומי שרי, איסורי הנאה נינהו?

אמר ר' נחמן:

אתי הגתי בא ובטלה.

משקל הככר זהב

היכי מצי מנח לה?

אמר רב יהודה אמר רב:

ראויה לנוח בראש דוד.

רבי יוסי בר חנינא אומר:

אבן שואבת היה בה דהוה דליא לה.

ר' אליעזר אומר:

אבן יקרה הייתה בה ששווה ככר זהב וכו'.

ויהי כשמעך את קול צעדה בראשי הבכאים

אמר לו הקב"ה: אל תעלה אלא מאחוריהם ואין לך רשות לפשוט יד בהם אפילו קרובים לך, עד שתראה את ראשי הבכאים מתנענעים.

ולמה נתן לו סימן להראות מראשיהן ולא מאחריהם?

אמר ר' ברכיה:

שכלם מלאים קוצים מראשיהן, כלומר, הואיל ואתם בצרה אף אני עמכם בצרה, שנאמר: עמו אנכי בצרה.

מהו אז תחרץ?

דבר חתוך, כמו שנאמר: אם חרוצים ימיו, כיון שיצא היו הפלשתים קרבים ובאים וישראל רואין אותם שלא היו רחוקים מהם אלא ארבע אמות.

אמרו לו ישראל: דוד, מה אנו עומדים?

אמר להם: מצווה אני מן האלהים שלא לפשוט יד בהן, עד שאראה ראשי האילנות מנענעים.

(אמרו לו): ואם פושטים אנו יד בהם אנו מתים?

(אמר להם): מוטב נמות זכאים וצדיקים ולא נמות רשעים, אלא אני ואתם נתלה עינינו אל הקב"ה.

כיון שתלו עיניהם נענעו האילנות ומיד פשטו יד, כמו שכתוב: **ויעש דוד וגו'.**
אמר הקב"ה למלאכים: ראו מה בין דוד לשאול, שאול עומד ונשאל באורים ותומים, והפלשתים באים עליו והניח את האורים ואת התומים וברח, ואמר לכהן: **אסוף ידך.**

ויוסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלשים אלף

ר' ברכיה בשם ר' אבא בר כהנא:

תשעים אלף זקנים מינה דוד באותו היום הדא הוא דכתיב: **בחור כל בחור את בחור.**

וירכיבו את ארון האלהים אל עגלה חדשה וגו' ויחר לדוד על אשר פרץ ה' פרץ בעוזה.

אמר ליה אחיתופל לדוד: היה לך ללמוד ממשה רבך שלא נשאו הלויים את ארון אלא בכתף, שנאמר: **ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו.**

חזר דוד והעלו בכתף, שנאמר: **ויקרא דויד לצדוק ולאביתר הכהנים וללויים לאוריאל עשיה ויאול שמעיה ואליאל ועמינדב וגו' כמשפט וגו' כאשר צוה משה כדבר ה'.**

היכן ציוהו?

ולבני קהת לא נתן.

רבי ברכיה בשם ר' אבא בר כהנא:

תשעים אלף זקנים מינה דוד ביום אחד ולא מינה אחיתופל עימם. והוה ארונא טעין כהניא לרומא וטריף להון לארעא. שלח דוד ואייתי לאחיתופל.

אמר ליה: לית את אומר לי מה נעביד לדין ארונא דהוה טעין כהניא לרומא וטריף להווא לארעא.

אמר ליה: שאל לאילין חכימיא דמניתא.

אמר ליה: דיידע למוקמיתיה ולא מוקים ליה יהא סופיה למחנקא.

אמר: מיליא דמינקיאי אמרין בכל יומא בכנישתא לא הוית ידעית: **ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו.**

וכן אתה מוצא, בשעה שבא דוד לחפור תמליא של בית המקדש חפר חמש עשרה מאות אמן ולא אשכח תהומא, ובסופא אשכח חד עציץ ובעא מרמיתיה.

אמר ליה: לית את יכיל לי.

אמר ליה: **למה?**

אמר ליה: דאנא הכא כביש על תהומא.

אמר ליה: **ומן אימת את הכא?**

אמר ליה: מן שעתא דאשמע רחמנא קליה בסיני, ואמר: **אנכי ה' אלהיך,** וזעת ארעא ושקעת

ואנא יהבית הכא כביש על תהומא, אעפ"כ לא שמע ליה, וכיון דרמייה סליק תהומא בעי

משטפי עלמא, והוה אחיתופל קאי תמן, אמר: כדון דוד מת ואני מלך.

אמר דוד: מאן דחכים למוקמתיה ולא מוקמיתיה יהיא סופיא מתחנק.

אמר מה דאמר ואוקימתיה, התחיל דוד עולה, ואמר: **שיר המעלות** אעפ"כ הוה סופיה מתחנקה, הדא הוא דמתלא אמר: צריך בר נש חשש על (נ) לווטתא דרבא אפילו על מגן.

ר' שמואל בר רב יצחק אמר:

מגלה שמסר שמואל לדוד אמרה אחיתופל לדוד ברוח הקדש, **מה הוה אחיתופל עבד?** הוה עבד הוה בר נש מימליך מילא ביה, והוה אמר ליה: זיל ועביד הכין והכין ואין לית את מאמין לי זיל ושאל באורים ותומים, והוה אזיל ושאל ומשכח הכין, הדא הוא דכתיב: **ועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל איש קרי ולא כתיב, שלא יכלו הכתובים לקרותו איש.**

ויבואו עד גורן נכון וישלח עוזה אל ארון האלהים ויאחז בו כי שמוטו הבקר

אמר הקב"ה: ארון נושא את נושאו, עצמו לא כל שכן.

ויחר אף ה' בעוזה ויכהו שם האלהים על השל

ר' יוחנן ור"א

חד אמר:

על עסקי של.

וחד אמר:

על שעשה צרכיו בפניו.

וימת שם עם ארון

מה ארון קיים לעולם אף עוזה בא לעולם הבא.

ויחר לדוד

אמר ר' אלעזר:

שנשתנו פניו כחררה, אלא מעתה כל היכא דכתיב: **ויחר הכי נמי?**

התם כתיב: **אף הכא לא כתיב אף.**

דרש רבא:

מפני מה נענש דוד?

מפני שקרא לדברי תורה זמירות, דכתיב: **זמירות היו לי חקיך.**

אמר לו הקב"ה: דברי תורה שכתוב בהן: **התעייף עיניך בו ואיננו** אתה קורא אותם זמירות!!

הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים, דכתיב: **ולבני קהת לא נתן כי**

עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו, ויהו אתיה בעגלה.

ויהי כי צעדו נושאי ארון ה' ששה צעדים ויזבח שור ומריא

וכתיב: **שבעה פרים ושבעה אילים.**

אמר ר' פפא בר שמואל:

על כל פסיעה ופסיעה **שור ומריא**.

ועל כל שש פסיעות **שבעה פרים ושבעה אילים**.

אמר ליה רב חיסדא לרב אסי:

אם כן מילאת את כל ארץ ישראל במות?

אלא אמר רב חיסדא:

על [כל] שש פסיעות **שור ומרי**, ועל כל שישה צעדים של שש פסיעות **שבעה פרים ושבעה אילים**.

כתיב: **גורן כידון** וכתוב **נכון**, בתחילה כידון ולבסוף נכון.

ויביאו את ארון האלהים ויציגו אותו וגו' ויתן לפני (האלהים) ארון ה' וגו' ולהזכיר ולהודות

בשחר היו אומרים: **הודו לה' קראו בשמו** עד **אל תגעו במשיחי**.

בין הערבים היו אומרים: **שירו לה' כל הארץ** עד **ויאמרו כל כל העם אמן והלל לה'**. וכך היו עושים ארבעים ושלוש שנים. עד שהביאו שלמה לבית עולמים.

ובבורחו מפני אבשלום בנו יצא עמו עד שעלה במעלה הזיתים ונשאל באורים ותומים ונסתלק אביתר מן הכהונה הגדולה, ונכנס צדוק הכהן תחתיו והחזירו את הארון למקומו, אבל אהל מועד שעשה משה במדבר ומזבח הנחושת שעשה בצלאל בן חור ואש שירדה מן השמים בימי משה, שם בבמה אשר בגבעון, שנאמר: **ואת צדוק הכהן ואחיו הכהנים לפני משכן ה' בבמה אשר בגבעון**.

ברך ה' את בית עובד אדום

מפני התרעומת, וזה אחד מן הדברים שהיו ישראל מתרעמים עליהם והיו אומרים: מיני פורעניות הם, ואלו הם:

הקטורת,

והארון,

והמטה.

אמרו: **הקטורת** הזו של פורענות הוא, היא הרגה נדב ואביהוא, היא הרגה מאתים וחמישים איש, לכך ידעו שהיא של כפרה, שנאמר: **ויתן את הקטרת וכפר**.

אמרו: **הארון** הזו של פורענות, הוא הכה את עוזה ואנשי בית שמש, לפיכך ידעו שהוא של ברכה, שנאמר: **ברך ה' את בית עובד אדום**.

אמרו: **המטה** הזו של פורענות, הוא הביא עשר מכות על המצרים במצרים, ועשר על הים, לפיכך ידעו שהוא של נסים, שנאמר: **ומטך אשר הכית בו וגו'**.

סימן קמג

פתח רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי בכבוד אכנסיא דרש :
ברך ה' את בית עובד אדום וגו' בעבור ארון האלהים.

והלא דברים ק"ו:

ומה ארון שלא אכל ושתה על שכבדו ורבצו לפניו כך, המארח לתלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו על אחת כמה וכמה.

מה היא הברכה שברכו?

אמר רבי יהודה בר ביזנא:

זו חמות ושמונה כלותיה שילדו ששה בכרס אחד, שנאמר : **פעולתי השמיני כי ברכו אלהים וגו' כל אלה מבני עובד ארדום המה ובניהם ואחיהם איש חיל בכח לעבודה.**

כתיב : **ששים ושנים לעובד אדום.** דהות כל חדא מנהון ילדה תרי בכל ירחא, **הא כיצד?**

טמאה שבעה וטהורה שבעה וילדה.

טמאה שבעה וטהורה שבע וילדה.

ששה עשר בכל ירח לתלתא ירחין הא ארבעין ותמניא והיא שיתא הא חמשין וארבע ותמניהון

הא שתין ותריין, הרי **ששים ושנים לעובד אדום.**

דלמא תלת עשר אחין הוויין ומיתין תריין עשר בלא בנין, אתון בעיין מתיבמת קומי רבי,

אמר לו רבי:

זיל ייבם!

אמר : לית בחילי, והן אומרות כל חדא וחדא אנא זיינא ירחי,

אמר : **ומאן זין ירחא דעיבורא?**

אמר רבי:

אנא זנא ירחא דעיבורא.

וצלי עליהון ואזלין להו, בתר תלת שנין אתון טעינין תלתין ושתא מינוקין, בעון אתון וקמין

להון קומי דרתא דרבי, סלקין ואמרין ליה : אית לרע חדא קרייא דמינוקיה בעין משאל

בשלמד.

אודיק רבי מן כוותא וחמתון, אמר לו : **מה עיסקכון?**

אמרין ליה : אנן בעיין תיתן לן ההוא ירחא דעיבורא ויהב לון ההוא ירחא דעיבורא.

ומה ארון שלא נעשה בו לא לשכר ולא להפסד ולא היו בו אלא שברי לוחות נתברכו בשבילו,

קל וחומר לצדיקים שיתברכו בשבילם.

וכן אתה מוצא **יצחק** ירד לגרר ברכה לרגלו, **ויזרע יצחק בארץ ההיא.**

יעקב נחשתי ויברכני ה' בגללך.

יוסף ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף.

יעקב ויברך יעקב את פרעה שכלה הרעב.

והיה ארון ה' בא עיר דוד ומיכל בת שאול וגו'

אמרה לו: משפחתו של בית אבא הייתה נאה ממך, חלילה להם שנראה מימיהן פסת יד ופסת רגל ועקב מגולין, אלא כולם היו מכובדין ממך.

ומה אמר לה דוד?

לפני ה' אשר בחר בי וגו', אלא בית אביך היו מבקשין כבוד עצמם ומניחין כבוד שמים, ואני איני עושה כן אלא מניח אני כבוד עצמי ומבקש אני כבוד שמים.

והייתי שפל בעיני ועם האמהות

אמר לה: אין את נקראת מן האימהות אלא מן האמהות.

ויחלק לכל העם

תנו רבנן:

לחם עוני פרט לחלוט ואשישה.

מאי משמע דהאי אשישה לישנא דחשיבותא הוא?

דכתיב: **ויחלק לכל העם וגו' אשפר אחד ואשישה אחת.**

אמר ר' יוחנן:

אשפר

אחד מששה בפר.

איששה

אחד מששה באיפה.

ופליגא דשמואל, דאמר שמואל:

אשישה

גרבא דחמרא, דכתיב: **ואוהבי אשישי ענשים.**

פרק ז

המשך סימן קמג

ויהי בלילה ההוא ויהי דבר ה' אל נתן

רב אמר:

עצה עמוקה ניתן לו באותה לילה.

ר' חנינא בר פפא ור' סימון, רב חנינא אמר:

אמר הקב"ה לנתן הנביא: נתן, האיש הזה שאני משלחך אצלו מהיר הוא במלאכתו, קודם עד שלא ישכור פועלים לך אמור לו: לא אתה תבנה לי בית, שלא יהא לו עלי תרעומת.

ר' סימון אמר:

אמר הקב"ה לנתן הנביא: האיש שאני משלחך אצלו נדרן הוא, קדם עד שלא ידור לך ואמור לו: לא את תבנה לי בית, קדם עד שלא יהיה לו בושה מסנהדרין.

סימן קמד

כתוב אחד אומר: **האתה תבנה לי בית.**

וכתוב אחד אומר: **לא אתה תבנה לי הבית.**

היאך אני מקיים שני מקראות הללו?

אלא **לא אתה תבנה** שאין אתה בונה אותו, **האתה תבנה** שבנך בונה אותו, אתה הקדמת כבודך לכבודי שמשראית עצמך יושב בבית ארזים תבעת בנין בית המקדש, אבל שלמה בנך מקדים כבודי לכבודו, שנאמר: **ובשנה האחת עשרה בירח בול וגו' כלה הבית ואחר כך ואת ביתו בנה שלמה.**

דבר אחר:

האתה תבנה

שאתה מיסדו.

לא אתה תבנה

שאי אתה משכללו.

דבר אחר:

לא אתה תבנה

שאי אתה בונה אותו.

האתה תבנה

שאילולא אתה לא ירדה האש. שנאמר: **ה' אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דויד עבדך.**

אמר ר' חלבו בשם ר' שילא:

הלך והביא ארונו של דוד אביו, אמר לפניו: ריבון העולמים, אם אין לי מעשים טובים עשה בשביל חסדיו של דוד מיד ירדה האש.

ואם אין אתה למד מכאן פסוק מלא הוא, **ארוממך ה' כי דליתני וגו' ה' העלית משאול נפשי.**

סימן קמה

האתה תבנה לי בית

וכתיב: **לא תבנה בית לשמי כי דמים רבים שפכת** כיון ששמע דוד כך נתיירא, אמר: הרי נפסלתי מלבנוות בית המקדש.

אמר ר' יהודה בר' אלעאי:

אמר לו הקב"ה: דוד, אל תירא! חייך, כי הם לפני כצבי וכאיל, לכך נאמר: **שפכת ארצה** ואין ארצה אלא צבי ואיל שנאמר: **על הארץ תשפכנו כמים**.

דבר אחר:

חייך, הם לפני כקורבנות דכתיב: **כי דמים רבים שפכת לפני** ואין לפני אלא קורבן, שנאמר: **ושחט את בן הבקר לפני ה'**.

אמר לו: **ואם כן למה איני בונה אותו?**

אמר לו הקב"ה: שאם אתה בונה אותו הוא קיים ואינו חרב.

אמרו לו: **והרי יפה?**

א"ל הקב"ה: גלוי וצפוי לפני שהם עתידיים לחטוא ואני מפיג חמתי בו ומחריבו והם נצולין, שכן כתיב: **באהל בת ציון שפך כאש חמתו**.

אמר לו הקב"ה: חייך, הואיל וחשבת לבנותו אע"פ ששלמה בנך בונהו, לשמך אני כותבו: **מזמור שיר חנוכת הבית לדוד**.

ר' הונא בשם ר' יהושע בן לוי:

אלף וחמש מאות אמה חפר דוד לעמוד על משתיתא של ארץ.

דתניא:

ג' בתולות הם:

בתולת אדם,

בתולת קרקע,

בתולת שקמה.

בתולת אדם, שלא נבעלה מימיה.

בתולת שקמה, כל שלא נקצצה מימיה.

בתולת ארץ, כל שלא נעבדה מימיה.

רשב"ג אומר:

כל שאין בה חרס. כיון שחפר דוד אלף ות"ק אמה, מצא שם חרס וכו' (כדכתיב לעיל רמז קמ"ב).

ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים

תני רב יוסף:

זה שאומרים מגן דוד.

ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתינו.

תמן תנינן:

שמעון הצדיק היה משירי כנסת הגדולה וכו'. הוא היה אומר:

על ג' דברים העולם עומד:

על התורה,

על העבודה,

ועל גמילות חסדים

ר' הונא בר פפא אמר:

מקרא מלא הוא ועוברי הים פירשוהו:

נחית בחסדך הרי בזכות החסד,

נהלת בעזך הרי בזכות התורה.

אימתי נתבסס העולם?

משבאו אל **נוה קודשך**.

ושמתי מקום לעמי

אמר ר' יוחנן בשם ר' שמעון בן יוחאי:

כל הקובע מקום לתורתו אויביו נופלים תחתיו: שנאמר: **ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתינו**

ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יוסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה.

כתיב: **לענותו**

וכתיב: **לבלותו**

בתחילה לענותו ולבסוף לבלותו.

כי ימלאו ימיך ושכבת עם אבותיך

אמר ר' שמואל בר נחמני:

ימים שלמים אני מונה לך ואיני מונה לך חסרים, דכתיב: **והימים אשר מלך דוד על ישראל**

וגו'.

וכתיב: **בחברון מלך שבע שנים וששה חדשים ובירושלים מלך ל"ג שנים.**

אילן יתירתא דהכא מאן אנון?

ר' יצחק בר קצרתה בשם ר' יונה:

חסרים היו, אלא שהכתובים חלקו כבוד לירושלים ומונין אותם שלמים.

אמר רב יודן:

חשבון מרובה (נא) בולע לחשבון מועט, לפי שכתוב: **כי ששה חדשים ישב שם יואב וגו'** אותם ששה חדשים שהיה דוד בורח מפני אבשלום בנו לא עלו מן המנין, אלא בשעירה נתכפר לו כיחיד.

סימן קמו

כי ימלאו ימיך

אמר ר' שמואל בר נחמני:

אמר הקב"ה לדוד: ימים מלאים אני מונה לך ואיני מונה לך חסרים, כלום שלמה בנך בונה את בהני מלי אלא להקריב בו קורבן, (חשיב) [חביב] עלי משפט וצדקה שאתה עושה מכל הקורבנות.

ומה טעם?

עושה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח.

ויבא המלך דוד

(העתק מרמז ע"ח).

ועלי הכהן ישב

אמר רבי אמי:

אף למלכי בית דוד אין ישיבה בעזרה.

ולמי הייתה ישיבה?

לכהן גדול, שנאמר: **ועלי הכהן ישב על הכסא.**

אם כן מהו **ויבא המלך דוד וישב לפני ה'?**

שישב עצמו בתפלה.

ועלי הכהן יושב

מלמד שבאותו יום מינוהו כהן גדול.

ילמדנו רבנו:

אדם מישראל שקרא לו החזן לעמוד לקרות בתורה או לעבור לפני התיבה ולא התקין עצמו, מהו שיהא מותר לעמוד ולקרוא?

כן שנו רבותינו:

אסור לקרוא.

למה?

שלא יקרא ויתבייש בציבור, וכן העובר לפני התיבה אסור לתבוע צרכי צבור עד שיתקן עצמו.

מעשה בר' עקיבא שקרא לו החזן ברבים לעמוד ולקרות בתורה ולא עמד, אחר שנפטרו מבית הכנסת התחיל מפייס לתלמידים.

אמר להם: יבא עלי אם מרוח גסה לא עמדתי וקראתי בתורה.

אמרו לו: **ולמה לא עמד רבי?**

א"ל: מפני שלא התקנתי את עצמי.

כיון ששמעו כך, התחילו תמהין על מה שאמר ר' עקיבא.

אמר דוד: לא הייתי מתפלל לפני האלהים, עד שהייתי מתיישב דעתי ומתקן עצמי, אחר כך הייתי עומד ומסדר תפילתי, שנאמר: **ויבא המלך דוד וישב לפני ה' (אלא) מאחר שישב עצמו וכיון את דעתו ואחר כך, מי אנכי ה' אלהים ומי ביתי כי הביאתני עד הלום.**

אשר בהעוותו והוכחתי בשבט אנשים

זה הדד ורזון בן אלידע, שנאמר: **ויקם ה' לו שטן.**

ובנגעי בני אדם

אלו המזיקים בנוי דאדם הראשון.

דאמר ר' סימון:

כל מאה ושלושים שנים שפירשה חוה מאדם רוחות הזכרים היו מתחממים ממנה והיא יולדת מהם ורוחות נקבות היו מתחממות מאדם והיו יולדות ממנו.
מאן דאמר: רוחי דביתא טבין דרבין עמיה.
ומאן דאמר אינון בישיין דחכמין יצריה.

ותקטן עוד זאת בעיניך

אמר ר' סימון:

לאחר שעשה לחברו קטנה, א"ל: עשית קטנה סופך לעשות גדולה.

(נב) וזאת תורת האדם זה יוסף, דכתיב: ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה.

דבר אחר:

זאת תורת האדם המעולה שבנביאים, זה משה.

אתה מוצא מה שכתוב בזה כתוב בזה,

זה מלך על ישראל ויהודה,

וזה מלך על ישראל ויהודה,

זה פתח באשרי,

וזה באשרי

אשריך ישראל מי כמוך.

מפני עמך אשר פדית

אתה מוצא כל זמן שישראל משועבדים שכינה משועבדת עימהם, שנאמר: **ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת.**

וכשנגאלו עימהם מהו אומר?

כעצם השמים לטוהר.

אין לי אלא צרת צבור, צרת יחיד מנין?

שנאמר: **יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה.**

ואומר: **ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד.**

ואומר: **מפני עמך אשר פדית לך ממצרים גוי ואלהיו.**

ר' אליעזר אומר:

עבודה זרה עברה עם ישראל בים, שנאמר: **ועבר בים צרה.**

ואי זה?

צלמו של מיכה.

אמר ר' עקיבא:

אילולא הדבר כתוב אי אפשר לאומרו, אמרו ישראל לפני הקב"ה: **עצמך פדית.**

(כתיב): **אשר הלכו אלהים,** זה משה ואהרן.

וכתוב אחר אומר: **אשר הלך אלהים. ותכונן לך וגו' (שם) [עד] עולם,**

(כתוב ברמז תתכ"ט).

ועתה הואל וברך את בית עבדך

אמר ר' יוחנן:

אמר לו הקב"ה לדוד: דוד, אין הבור מתמלא מחולייתו אלא אם כן מושכים לו (נג) אמה

ממקום קרוב, אם אתה פושט ירך בפלשתים אתה מתברך, הדא הוא דכתיב: **ויהי אחרי כן וידך**

דוד את פלשתים.

פרק ח

המשך סימן קמו

ויקח דוד את מתג האמה מיד פלשתים

לפי שכרת יצחק עם פלשתים ברית, שנאמר: **ויאמרו ראה ראינו כי היה ה' עמך ונאמר תהי נא אלה.**

מה עשה יצחק?

כרת אמה אחת ממתג החמור שהיה רוכב עליו ונתן להם ברית שבועה, וכשמלך דוד רצה לבא לארץ פלשתים ולא היה יכול מפני השבועה, עד שלקח מהם אות ברית שבועת יצחק, שנאמר: **ויקח את מתג האמה מיד פלשתים.**

וימדדם בחבל השכב אותם ארצה.

אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי:

היינו דאמרי אינשי: מיניה וביה אבא ליזיל ביה נרגא, כי אתא רב דימי אמר: ירך מתוכה מסרחת.

ר' יהושע בן לוי אמר:

על ידי שהרגו לאביו ואמו וענו לרות.

סימן קמז

ויעש דוד שם בשובו מהכותו

זהו שאמר הכתוב: **למנצח על שושן עדות מכתם לדוד.**

וכתיב: **בהצותו את ארם נהריים וגו'.**

בשעה ששלח דוד את יואב לארם נהריים ולארם צובה פגע באדומיים, בקש לזנבן, הוציאו להם אפסטליות שלהם רב לכם תוב את ההר, פגע במואבים בקש לזנבן הוציאו לו אפסטליות שלהם: **אל תצר את מואב**, שלח אצל דוד כל המאורע, באותה שעה לא נהג דוד בעצמו כמלך אלא עמד והעביר פופירא מעליו ועטרה מעל ראשו ונתעטף והלך אצל סנהדרין [שנקראו שושנים], שנאמר: **בטנך וגו' סוגה בשושנים.**

עדות על שם התורה שנקראת עדות.

אמר להם: רבותיי, לא באתי לכאן אלא ללמוד אם אתם נותנין לי רשות אני מלמד. שלחתי את יואב לארם נהריים ולארם צובה ופגע באדומיים ובקש לזנבן, והוציאו אפסטליות שלהם,

ולא הם פרצו את הגדר תחילה?

שנאמר: **ויאסוף אליו בני עמון.**

פגעו במואבים בקש לזנבן והוציאו אפסטליות שלהם, **אל תצר את מואב,**

ולא הם פרצו את הגדר תחילה?

וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור.

כמה אגרות כתב?

אחד לאדומיים ואחד למואביים.

ר' חנניא אמר:

אגרת אחד כתב, הדא הוא דכתיב: **(וישב יואב מהכות) [בהצותו] את ארם נהריים ואת ארם צובה וישב יואב ויך את אדום בגיא מלח שנים עשר אלף, חזר ולמד של אדומים משל מואבים מכתם לדוד** מכות ותמות לדוד.

דבר אחר:

וישב ויך את אדום בגיא וגו'.

אמר יואב: אם נחריב את אדום עכשיו אין אנו מוצאים בחזרתנו לא אכילה ולא שתייה אלא נניח אותם עד שנכבוש את ארם ונחזור עליהם היינו דכתיב: **וישב יואב ויך.**

כתוב אחד אומר: **שנים עשר אלף**, וכתוב אחד אומר שמונה עשר אלף!:

אלא שתי מלחמות היו:

אחת של שנים עשר אלף.

ואחת של שמנה עשר אלף.

ויהי דוד עושה משפט וצדקה,

והלא במקום שיש משפט אין צדקה ובמקום שיש צדקה אין משפט:

אלא איזהו משפט שיש בו צדקה?

הוא אומר: זו ביצוע,

מכאן אמר ר' יהושע בן קרחה:

מצוה לבצוע.

וכן הוא אומר: **אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם** והלא במקום שיש שלום אין משפט

ובמקום שיש משפט אין שלום!:

אלא איזהו משפט שיש בו שלום?

הוא אומר: זה ביצוע.

במתניתין תאנא:

ראה עני שנתחייב ממון היה משלם לו מביתו. משפט לזה שהחזיר לו ממנו, וצדקה לזה

ששלם לו מתוך ביתו.

קשיא ליה לרבי:

האי **לכל עמו לעניים מבעי ליה?**

אלא רבי אומר:

אע"פ שלא שלם לו מתוך ביתו **משפט וצדקה**, משפט לזה ששלם לו את ממנו, וצדקה לזה

שהוציא גזלה מתחת ידו.

ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו ויואב בן צרויה על הצבא

אמר ר' אבא בר כהנא:

אלמלי לא עשה יואב מלחמה לא עסק דוד בתורה, ואלמלי לא עסק דוד בתורה לא עשה יואב

מלחמה.

מה טעם דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו?

משום דיואב בן צרויה על הצבא.

ומה טעם יואב בן צרויה על הצבא?

משום **דדוד עושה משפט וצדקה לכל עמו**.

וכן הוא אומר: **שופטים ושוטרים תתן לך**.

שופטים אלו הדיינים.

שוטרים אלו הפרנסים שמנהיגים את העדה.

ר' אליעזר אומר:

אם אין שוטר אין שופט, כיצד?

כיון שנתחייב אדם לחברו בב"ד, אם אין שוטר שיוציא ממנו, כיון שפירש מן הדין אין ספקה ביד הדיין לעשות לו כלום, אלא אם כן מוסרו ביד שוטר והשוטר מוציאו ממנו.

וכן אמר ר' אלעזר בן פדת:

אלמלא שטרו של יואב לא היה דוד יכול לעשות את הדין, שכן הוא אומר: **ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו ויואב בן צרויה על הצבא**.

וכי דוד ויואב שוטרים היו?

אלא כל מי שלא היה שומע לדיין היו מוסרים אותו ביד יואב ומוציאו ממנו בעל כורחו. וכן איוב אומר: **אב אנכי לאביונים וגו' ואשברה מתלעות עול וגו'**.

(ואביתר על הכרתי ועל הפלתי) [והכרתי והפלתי] וגו'.

אלו אורים ותומים.

ולמה נקרא שמם כרתי ופלתי?

כרתי שכורתים דבריהם, **פלתי** שמופלאים בדבריהם.

ואח"כ **שר צבא למלך יואב**.

אחיתופל זה יועץ.

וכן הוא אומר: **ועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל (איש) בדבר אלהים**.

בניהו בן יהוידע זה סנהדרין.

כרתי ופלתי, אלו אורים ותומים.

ואחר כך **ושר צבא למלך יואב**.

ובני דוד כהנים היו

אמר רבא:

שרי ליה לצורבא מרבנן למימר צורבא מרבנן אנא שרו לי תגראי ברישא, דכתיב: **ובני דוד כהנים היו**, מה כהן נוטל חלק בראש, אף תלמיד חכם נוטל חלק בראש.

וכהן מנא לן?
דכתיב: וקדשתו.

פרק י

המשך סימן קמז

ויאמר דוד אעשה חסד עם חנון בן נחש

אמר ר' ברכיה בשם ר' אלעזר בן פדת:

מה חסד עשה נחש עם דוד שאמר: כאשר עשה אביו עמדי חסד?

אלא כשהיה דוד בורח מן שאול הלך דוד וכל בית אביו אצל בני מואב, אמר להם: קבלו בית אבא, שנאמר: **וינחם את פני מלך מואב** ויאמר ישב נא אבי ואמי, קבלו אותם, וכיון שיצא דוד עמד מלך מואב והרג לאביו ולאמו ולאחיו של דוד ולא נשתייר מהם אלא אחד, שנאמר: **ליהודה אליהו מאחי דויד** שלא נשתייר מהם אלא הוא וברח ממלך מואב והלך אצל נחש מלך בני עמון.

שלח מלך מואב ואמר לנחש: שמא בא אצלך אצלך אחד מאחי דוד?

אמר לו: לאו, ושמרו עד שבא דוד, לכך אמר דוד: **אעשה חסד עם חנון בן נחש.**

כיון שהלכו שלוחיו של דוד אצל חנון, אמרו להם שרי בני עמון: **מהו כך המכבד דוד את אביך**

בעיניך?

אל תאמן בדוד.

למה?

שהקב"ה כתב בתורתו: **לא יבא עמוני ומואבי וגו'.**

וכתיב: **לא תדרוש שלומם.**

הקב"ה מזהירו בשבילנו (הוא מבטל דברי אלהיו!)

הלא בעבור חקור את העיר, מיד **ויקח חנון את עבדי דוד ויגלח וגו'.**

ורוח הקדש צווחת: חנון רשע (נד) **רעך ורע אביך אל תעזוב.**

חזק ונתחזק

(העתק מרמז ה')

רק חזק ואמץ.

שנו רבותינו:

ארבעה דברים צריכים חיזוק ואלו הן:

תורה,

ומעשים טובים,

תפילה,

ודרך ארץ.

תורה ומעשים טובים מנין?

רק חזק ואמץ

חזק בתורה.

ואמץ, במעשים טובים.

תפלה מנין?

שנאמר: קוה אל ה' חזק ואמץ לבך.

דרך ארץ מנין?

חזק ונתחזק בעד עמנו.

ואת שובך שר צבאו (מלך בני עמון).

כתיב: שובך,

וכתיב: שופך,

רב ושמואל

חד אמר:

שופך שמו.

ולמה נקרא שמו שובך?

שעשוי כשובך.

וחד אמר:

שובך שמו.

ולמה נקרא שמו שופך?

שכל הרואה אותו נשפך כקיתון.

פרק יא

סימן קמח

ויהי לעת הערב ויקם דוד מעל משכבו.

אמר ר' יהודה אמר רב:

לעולם לא יביא אדם עצמו לידי ניסיון, שהרי דוד הביא עצמו ליד ניסיון ונכשל.

אמר לפניו: רבשי"ע, מפני מה אומרים אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב ואין אומרים

אלהי דוד?

אמר ליה: מינסו לי ואת לא מינסת לי.

אמר לפניו: רבשי"ע, בחנני ה' ונסני.

אמר ליה: מנסינא לך ועבידנא מילתא בהדך דלדידהו לא מודעתיהו ואת קא מודענא לך דאינסינא יתך בדבר ערווה, מיד **ויהי לעת הערב ויקם דוד מעל משכבו**.

אמר ר' יהודה אמר רב:

שהפך משכבו של לילה למשכבו של יום ונתעלמה ממנו הלכה.

דאמר ר' יוחנן:

אבר קטן יש באדם משביעו רעב מרעיבו שבע, והיינו דכתיב: **ויתהלך על גג בית המלך**. בת שבע הוה חייפא רישה תותי חלתא, אתא שטן אידמא ליה (כטביא) [כצפרתא] פתק ביה גירא. (בהדי דקא פרחא) [פתקא לחלתא] איגליה וחזייה, מיד: **וישלח דוד (מלאכים) [וידרוש] לאשה**.

והיינו דכתיב: **בחנת לבי פקדת לילה צרפתיני בל תמצא זמותי בל יעבר פי**. איכו זממא נפל ליה בפומיה דמאן דסני, ולא לימא כי האי מילתא.

הלוא זאת בת שבע בת אליעם אשת אוריה החיתי.

דורות הראשונים מנא לן דבתמני אוליד?

דכתיב: **הלוא זאת בת שבע בת אליעם אשת אוריה החתי**.

וכתיב: **אליעם בן אחיתופל הגילוני**.

וכתיב: **וישלח ביד נתן הנביא ויקרא את שמו ידידיה**.

וכתיב: **ויהי לשנתים ימים ויהיו גנוזים לאבשלום**.

וכתיב: **ואבשלום ברח וילך גשורה ויהי שם שלש שנים**.

וכתיב: **וישב אבשלום בירושלים שנתיים ימים**.

וכתיב: **ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך**.

וכתיב: **ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבוש את החמור ויקם וילך אל ביתו ואל עירו ויצו אל ביתו ויחנק**.

ואומר: **אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם**.

ותניא:

כל שנותיו של דואג האדומי אינם אלא ל"ד ושל אחיתופל אינם אלא ל"ג, **כמה הוא להו?** תלתין ותלת, דל שבע דהוה שלמה פשו להו עשרים ושית, דל תרתי דתלתא עבורי, אשתכח דכל חד וחד בתמני אוליד.

ממאי דילמא תרוויהו בתשע תשע אוליד, ובת שבע הוא דאולידא בשית משום דאתתא בריא

הוא, **תדע דהוה לה ולד מעיקרא?**

אלא מהכא: **בן ארבעים שנה וגו'**

(העתק מרמז כ"ג).

בן ארבעים שנה אנכי היום

תנו רבנן:

ימי אהל מועד שבמדבר ארבעים שנה חסר אחד,

ימי אהל מועד שבגלגל י"ד שנה שבע שכבשו ושבע שחלקו,

ימי אהל מועד שבנוב וגבעון נ"ז, נשארו לשילה שלש מאות ושבעים חסר אחד.

ימי אהל מועד שבמדבר ארבעים חסר אחד מנלן?

דאמר מר:

שנה ראשונה עשה משה את המשכן. בשניה הוקם ושלח מרגלים. י"ד בגלגל.

שבע שכבשו מנא לן?

דקאמר כלב: בן ארבעים שנה אנכי בשלוח משה ועתה הנה אנכי שמונים וחמש שנה.

כי עברו לירדן בר כמה הוה?

בר שבעים ותמני, וקאמר: בן שמונים וחמש, הרי שבע שכבשו.

ושבע שחלקו מנא לן?

אי תימא מדשבע כבשו שבע חלקו. ואי תימא מדלא אשכח י"ד שנה אחר שהוכתה העיר, שבנוב וגבעון נ"ז, דכתיב: ויהי בהזכירו את ארון האלהים ויפול מעל הכסא.

ותניא:

כשמת עלי הכהן חרבה שילה ובאו להם לנוב, כשמת שמואל חרבה נוב ובאו לגבעון, וכתיב: ויהי כשבת ארון האלהים בקרית יערים וירבו הימים ויהי עשרים שנה...

הבו את אוריה אל מול פני המלחמה

וכן כתב דוד ליואב ועשה כן ונהרג נתקבצו כל שרי החיל על יואב, שנאמר: אוריה החתי כל שלשים ושבעה, הראה להם את הכתב, ולכך כתיב: ואשר עשה לי יואב בן צרויה.

פרק יב

המשך סימן קמח

ויבא הלך לאיש העשיר ויחמול לקחת מצאנו ומבקרו לעשות לאורח הבא (אליו) [לן] ויקח את כבשת האיש הרש ויעשה לאיש הבא אליו.

אמר רבא:

בתחילה קראו הלך ולבסוף קראו אורח ואחר כך קראו איש.

ואת הכבשה ישלם ארבעתים

אמר ר' יהודה בר חנינא:

א"ל הקב"ה לדוד:

אתה נאפת אחת ט"ז נואפות לך.

אתה רצחת אחד ט"ז נרצחים לך.

ארבעתים

ארבעה על ארבעה הם ט"ז.

ואתנה לך את בית אדוניך

תמן תנינן:

מלך אין נושאין אלמנתו.

ר' יהודה אומר:

נושא מלך אלמנתו של מלך, שכן מצינו בדוד שנשא אלמנתו של שאול, שנאמר: **ואתנה לך את**

בית אדוניך ואת נשי אדונך בחיקך.

אמרו לו: נשים הראויות לו מבית המלך.

ומאן נינהו?

מירב ומיכל.

מדוע בזית את דבר ה'

אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן:

כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה, שנאמר: **ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו**, אפשר

חטא בא לידו ושכינה עמו?!

אלא מה אני מקיים מדוע בזית את דבר ה' לעשות הרע?

שבקש לעשות ולא עשה.

אמר רב:

רבי דאתי מדוד, מהפך בזכותיה דדוד, ואומר: **מדוע בזית את דבר ה' לעשות הרע**, משונה

רעה זו מכל רעות שבתורה, שכל רעות שבתורה כתיב בהן: **ויעש הרע** וכאן כתיב: **לעשות**

שבקש לעשות ולא עשה.

את אוריה החתי הכית בחרב

שהיה לך לדונו בסנהדרין ולא דנו.

ואת אשתו לקחת לך לאשה

לקוחין יש לך בה.

דאמר ר' שמואל בר נחמני:

כל היוצא למלחמת של דוד גט כריתות כותב לאשתו, שנאמר: **ואת עשרת חריצי החלב תביא לשר האלף וגו'.**

מאי ואת ערובתם תקח?

תני רב יוסף:

דברים המעורבים בינו לבינה.

ואותו הרגת בחרב בני עמון

הרי הוא לך כחרב בני עמון.

מה חרב בני עמון אי אתה נענש עליו, אף אוריה החתי אי אתה נענש עליו.

מאי טעמא?

מורד במלכות הוה, דקאמר ליה: **ואדוני יואב ועבדי אדוני על פני השדה.**

אמר רב:

כי מעיינת ביה בדוד לא משכחת ביה דבר, **רק בדבר אוריה החתי.**

שנו רבותינו:

האומר לשלוחו צא והרוג את הנפש הוא חייב ושולחו פטור.

שמאי הזקן אומר משום חגי הנביא:

שולחו חייב, שנאמר: **ואותו הרגת בחרב בני עמון.**

ואידך?

הרי הוא לך כחרב בני עמון, מה חרב בני עמון אי אתה נענש עליו וכי' (כדלעיל).

גם ה' העביר חטאתך לא תמות

אמר ר' יוחנן:

שלשה דברים היה דוד מצטער עליהם והרחיב לו הקב"ה בהם, ואלו הן:

על בית המקדש.

וכן הוא אומר: **אם אתן שנת לעיני וגו' עד אמצא מקום.**

והרחיב לו הקב"ה ומצא את המקום, שנאמר: **ויאמר דוד זה בית אלהים.**

ואחת על אשת אוריה החתי שהיו ישראל מליזין עליו, אפשר דוד ששבה את הכבשה והרג את

הרועה והפיל את ישראל בחרב, יש לו תשועה?!

אין ישועתה לו באלהים סלה.

והרחיב לו ואמר לו: **גם ה' העביר חטאתך לא תמות.**

שלישית שהיו ישראל אומרים: מה דוד סבר שהמלכות נשתלה מן בנה של בת שבע?!

והרחיב לו הקב"ה, ואמר: **הנה בן נולד לך ושלמה יהיה שמו.**

אמר ר' יהודה:

כל הבנים אינם נולדים הם, ומהו הנה בן נולך לך?

לרפאתך מן העווא שלך על ידי נתן הנביא, שנאמר: **וישלח ביד נתן הנביא ויקרא את שמו ידדיה.**

וינחם דוד (אל) [את] בת שבע אשתו ויבא אליה

אבל אסור בתשמיש המטה.

מנא לך?

דכתיב: **ויבא אליה וישכב עמה** מכלל דמעיקרא הוה אסור.

סימן קמט

ויקרא את שמו ידדיה

יבא ידד בן ידד ויבנה ידד לידד בחלקו של ידד ויתכפרו בו ידדים.

יבא ידד, זה שלמה, שנאמר: **וישלח ביד נתן הנביא ויקרא את שמו ידדיה.**

בן ידד, זה אברהם, שנאמר: **מה לידד בביתי.**

ויבנה ידד, זה בית המקדש, שנאמר: **מה ידדות משכנותיך.**

לידד, זה הקב"ה, שנאמר: **אשירה נא לידדי.**

בחלקו של ידד, ידד ה' ישכון לבטח עליו.

ויתכפרו בו ידדים, אלו ישראל, שנאמר: **נתתי את ידדות נפשי בכף אויביה.**

ויקח את עטרת מלכם מעל ראשו ומשקלה ככר זהב ואבן יקרה ותהי על ראש דוד

והלא פוחתת את הראש?

ר' הונא בשם ר' יוסף:

אבן טובה הייתה בה יפה ככר זהב.

ודכוותה:

ומרדכי יצא מלפני המלך וגו' ועטרת זהב גדולה.

אמר רבי חייא בר' יוסי:

שהיו דמיה כפולין.

פרק יג

המשך סימן קמט

יונדב בן שמעה

(כתוב ברמז ג').

דבר נא אל המלך כי לא ימנעני

אמר ר' יהודה אמר רב:

תמר בת יפת תאר הייתה, שנאמר: **דבר נא אל המלך כי לא ימנעני ממך.**

ואי סלקא דעתך בת נשואין הואי, **אחתייה מי הוה שריא ליה?**

ולאמנון רע ושמו יונדב בן שמעה אחי דוד וגו', ויאמר לו יהונדב שכב על (מטתך) [משכבך]

שמעה אחי דוד וגו'. ותקח את המשרת ותצוק לפניו

אמר ר' יהודה אמר רב:

שעשתה לו מיני טגן.

וישנאה אמנון שנאה גדולה

מאי טעמא?

אמר ר' יצחק:

נימא נקשרה לו ועשאו כרות שפכה.

איני, והא דרש רבא:

מה דכתיב: **ויצא לך שם בגוים ביפיך שאין להם לבנות ישראל לא [שער] בית השחי ולא בית**

הערוה?

אלא אימא: נימא קשרה לו ועשאו כרות שפכה.

ואי תימא שאני תמר דבת יפת תואר הייתה, מיד **ותקח תמר אפר על ראשה וכתנת הפסים**

אשר עליה קרעה.

תאנא, משמיה דר' יהושע בן קרחה:

גדר גדול גדרה באותה שעה, אמרו: מה לבנות מלכים, כך לבנות הדיוטות על אחת כמה וכמה.

ומה לצנועות כך לפרוצות עאכ"ו.

אמר רב יהודה אמר רב:

באותה שעה גזרו על ייחוד הפנויה.

שנו רבותינו:

אהבה התלויה בדבר סופה בטלה זו אהבת אמנון ותמר, וכל אהבה שאינה תלויה בדבר

אינה בטלה לעולם זו אהבת דוד ויונתן.

ולא דבר אבשלום עם אמנון למרע ועד טוב

אמר ר' אחא בר זעירא:

מתוך גנותן של שבטים למד שבחן.

ולא דבר אבשלום עם אמנון למרע ועד טוב דבליבא בליבא.

ברם הכא: **ולא יכלו דברו לשלום** דבליבא בפומא.

ויקם המלך (דוד) ויקרע בגדיו

אמר רמי בר אבא:

מנין לקריעה מעומד?

דכתיב: ויקם איוב ויקרע את מעילו. ודילמא מילתא יתירתא הוא דעבד?

דאי לא תימא הכי, ויגז את ראשו הכי נמי?

אלא מהכא: ויקם (דוד) ויקרע את בגדיו.

ודילמא הכי נמי מילתא יתירתא הוא דעבד?

דאי לא תימא הכי, וישכב ארצה הכי נמי?

והתניא:

ישן על גבי המטה על גבי כסא על גבי ספסל או על גבי קרקע או על גבי אוריני, גדולה

מכולן, אמרו: אפילו ישן על גבי קרקע לא יצא ידי חובתו.

אמר ר' יוחנן:

שלא קיים כפיית המטה?

א"ל: כעין ארצה.

פרק יד

המשך סימן קמט

וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה חכמה ויאמר אליה התאבלי וגו'

מכאן לאבל שאסור בתכבוסת, אבל אסור ברחיצה, דכתיב: ואל תסוכי שמן ורחיצה בכלל

סיכה.

מאי שנא תקועה?

אמר ר' יוחנן:

מתוך שרגילים בשמן זית חכמה מצויה בהם.

ואלו דברים המשיבין את הלימוד: הרגיל בשמן זית כו'.

פרק טו

המשך סימן קמט

ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך

ר' נהוראי אומר משום רבי שמעון:

מקץ ארבעים שנה ששאלו להם מלך (נה) היא שנת י"א לשמואל הרואה, מכאן אתה מחשב שכן י"ב שנה היה שלמה במלכו, שנאמר: **וישלח ביד נתן הנביא ויקרא את שמו ידידיה**, באותו הפרק: **ויהי אחרי כן ולאבשלום בן דוד אחות**.
(מקץ שנתים) [ויהי לשנתים] הרי שתי שנים.
ואבשלום ברח וילך (וישב) גשורה וגו' שלש שנים הרי חמש שנים.
וישב אבשלום בירושלים שנתים הרי שבע שנים.
ויהי רעב בימי דוד שלש שנים הרי עשר שנים.
וישוטו בארץ ויבאו (ירושלים) מקצה תשעה חדשים ועשרים יום הרי י"א שנים.
בשנה (אחרת [י"א]) בסופה התקין דוד משמרות כהונה ולויה, שנאמר: **בשנת ארבעים למלכות דוד נדרשו**.

תניא ר' מאיר אומר:

אבשלום נזיר עולם היה ומגלח אחד לי"ב חדש, שנאמר: **ויהי מקץ ימים לימים (כי) [אשר] יגלח** ויליף ימים ימים מבתי ערי חומה, מה התם י"ב חדש אף כאן י"ב חדש.

ר' נהוראי אומר:

מגלח אחד לשלושים יום.

מאי טעמא גבי כהנים?

משום דאיכא כובד, הכא נמי איכא כובד.

רבי יוסי אומר:

מגלח מערב שבת לערב שבת, שכן מצינו בבני מלכים שמגלחים מערב שבת לערב שבת.

ומאי איכא ביניה לשאר אחוה?

יו"ט שחל להיות באמצע השבת, דאחוהי מגלחי ואיהו לא מגלח עד פניא.

מאי שנא חברון?

שהלך להביא כבשים מחברון.

ותניא:

אילים ממואב כבשים מחברון, איידי דקלישא ארעא עבדא רעיא.

תניא, רבי יהודה אומר:

אבשלום נזיר עולם היה, וההיא שעתא זמן התר הבמות היה. ואמאי שבקיה לבמה גדולה ואזל לחברון לשלומי נדריה, **לאו שמע מינה קרבה נזירות בבמת יחיד?**
לא, כי אזל לחברון משום דעקר נדריה בחברון.
והוינא תמן: **מאי נפקא מינה?**

אלא אמר ר' יהודה:

שהלך להביא כבשים מחברון, דאי לא תימא הכי, נזירות דחוצה לארץ הוא ואינו עולה לו מן המנין, אלא לאו שמע מינה ליטול כבשים מחברון. ומאן דאמר נזירות קרבה בבמת יחיד פריד.

אי הכי לחברון מאי בעי?

אלא שעת התר הבמות הייתה ולקרב נדרו בבמת יחיד אזל.

תניא אידך, ר' יהודה הנשיא אומר:

אבשלום נזיר עולם היה, אחד לייב חדש מגלח [דכתיב: **ויהי מקץ ימים לימים**].

ר' יוסי אומר:

אחד לשלושים יום, (דכתיב: **ויהי מקץ ימים לימים**).

ר' נהוראי אומר:

פעמיים בשבת שכן דרך בני מלכים להיות מגלחים פעמיים בשבת.

ויאמר לו המלך לך בשלום

אמר ר' יוסי בר חנינא:

הנפטר מחברו אל יאמר לו **לך בשלום** אלא **לך לשלום**, שהרי יתרו אמר למשה: **לך לשלום** והלך והצליח.

ודוד אמר לאבשלום: **לך בשלום** הלך ונתלה.

אלכה נא ואשלים את נדרי

א"ל אבשלום: מבקש אני ממך טובה אחת שתתן לי שני זקנים שילכו עמי, שיהיה על פיהם כל דבר שאני עושה, כתב לו שילכו עמו שני זקנים מכל עיר ועיר שירצה, ונטל את האיגרת והיה הולך בכל עיר ועיר ורואה שני זקנים ובחורים שבעיר והיה מראה להם האיגרת שכתב לו אביו ואמר להם: ראו מה שכתב לי אבי, אלא בשביל שאני מחבב אתכם הרבה אני מבקש אתכם, וכן היה עושה בכל עיר ועיר עד שנטל עמו מאתים זקנים, שנאמר: **ואת אבשלום הלכו מאתים איש מירושלים**.

ומהו מאתים איש?

אמר רב הונא בשם ר' חייא בר אבא:

מאתים ראשי סנהדראות, כדכתיב: **אספה לי שבעים איש**.

קרואים והולכים לתומם

לא היו יודעים על מה היו הולכים עשה להם אבשלום סעודה והיה מרביצם שני זקנים ואחד מהם שהלכו עמו באמצע, אמר: ראו מה נאה אבשלום, לו נאה המלוכה נניח את דוד ונלך לנו עמו.

מה היו עושיין?

אע"פ שהיו עמו לא היו מתפללין אלא על דוד, והיו אומרים: יהי רצון שנפול אנחנו ביד דוד ולא דוד בדינו, לכך נאמר: **פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי.**

סימן קנ

ויעל אביתר (הכהן).

תמן תנינן:

כהן גדול משמש בשמונה בגדים ובאלו נשאלים באורים ותומים ואין נשאלים להדיוט אלא למלך ולאב בית דין ולמי שצורך הצבור בו.

מנא הני מילי?

אמר ר' אבהו:

דאמר קרא: **ולפני אלעזר הכהן יעמוד, הוא זה מלך.**

וכל ישראל אתו, זה משוח מלחמה.

העדה, זו סנהדרין.

כיצד נעשות?

ר' יוחנן אמר:

בולטות.

ריש לקיש אמר:

מצטרפות.

מתיבי:

כל כהן שמדבר ברוח הקדש ושכינה שורה עליו שואלין בו, וכל כהן שאין מדבר ברוח הקדש ואין שכינה שורה עליו אין שואלין בו, שהרי שאל צדוק ועלתה לו שאל אביתר ולא עלתה לו, שנאמר: **ויעל אביתר** מסייע ליה בהדי אורים ותומים.

תמן תנינן:

משפסקו נביאים הראשונים פסקו אורים ותומים.

מאן נביאים הראשונים?

אמר ר' הונא:

דוד ושמואל.

רב נחמן אמר:

בימי דוד זמנין סליק זמנין לא סליק, שהרי שאל צדוק ועלתה לו, שאל אביתר ולא עלתה לו,

שנאמר: **ויעל אביתר.**

מתיב רבה בר שמואל:

ויהי לדרוש אלהים בימי זכריה המבין ביראת אלהים.

מאי לאו באורים ותומים?

לא, בנביאים.

תא שמע: משחרב בית המקדש ראשון בטלו ערי מגרש ופסקו אורים ותומים ופסק מלך מבית

דוד, ואם לחשך אדם לומר: **ויאמר התרשתא אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד כהן**

לאורים ותומים כאדם האומר לחברו: עד שיחיו המתים ויבא משיח בן דוד.

אלא אמר ר' נחמן:

מאן נינהו נביאים הראשונים?

לאפוקי מחגי זכריה ומלאכי.

סימן קנא

ודוד עולה במעלה הזיתים עולה ובוכה

וכתיב: **מזמור לדוד בברחו וגו'.**

אם בוכה למה מזמר ואם מזמר למה בוכה?

אמר ר' אבא בר כהנא:

למה הוא דומה?

למלך שכעס על בנו וטרדו ושלה המלך פדגוגג שלו אחריו הלך ומצא אותו בוכה ומזמר.

א"ל פדגוגג אם אתה מזמר, למה אתה בוכה ואם בוכה למה אתה מזמר!?

א"ל: בוכה אני שהקנטתי את אבא, ומזמר אני שאין דיני להריגה אלא לטרידה ולא די שלא

הרגני אלא שטרדני אצל דוכסין ואיפרכין.

כך אמר דוד: **יעקב ברח, ויברח יעקב שדה ארם.**

משה ברח, ויברח משה.

אליהו ברח, ויקם וילך אל נפשו.

ואני בורח כמותם, התחיל אומר: **זכרתי משפטיך מעולם ה' ואתנחם.**

זכרתי מדת הדין שבה נהגת את הראשונים ונתנחמתי.

ואימתי אמרו דוד הפסוק הזה?

בשעה שאמר: **ויאמר דוד (אל) [לכל] עבדיו וגו' קומו ונברחה.**

רב ור' יודן,

רב אמר:

שלא ידון אותנו (נו) כעיר הנדחת.

ר' יודן אמר:

נטל בעל הבית את הכוס להדיחו ואינו זז משם עד שימרקנו, כך כיון שראה דוד שמרק הקב"ה עונותיו התחיל מזמר.

וכל עבדיו עוברים על ידו וכל הכרתי וכל הפלתי

רבי איבו אמר:

כרתי

שכורתין כרייתות.

פלתי

מופלא בית דין.

ורבנן אמרין:

הן שאומרין דבר ואין מי יפליא אחריהם.

ויאמרו עבדי המלך וגו' ככל אשר יבחר וגו' הנה עבדיך

הדיין הזה בשעה שארכי (שררה) שלו מקולקלת אין עומדין לפניו בטכסיס שלהם אלא משונים ומטולטלים, שצריכים לעמוד דרך ימין עומדין דרך שמאל, הצריכין לעמוד דרך שמאל עומדין דרך ימין, וכיון שרואין שתכסיס שלו מתוקנת עומדין בתכסיס שלהן. התחיל אומר: אלו היה ארכי שלי מקולקלת לא היה כל אחד ואחד עומד בטכסיס שלהם התחיל אומר מזמור.

ויהי דוד בא עד הראש וגו' [חושי הארכי]

ר' יהודה ור' נחמיה ורבנן,

חד אמר:

למה נקרא שמו חושי הארכי?

שהיה מארכי דוד.

וחד אמר:

שעל ידו נתבססה מלכות.

וחד אמר:

שעל ידו נתקנה מלכותו.

ויהי דוד בא עד הראש אשר ישתחוה שם

אמר ר' יהודה אמר רב:

בקש דוד לעבוד ע"ז, אין ראש אלא ע"ז, דכתיב: **צלמא רישיה די דהב.**

והנה לקראתו חושי הארכי קרוע כתנתו

אמר לו: דוד, מלך שכמותך יעבוד ע"ז?!

אמר לו : יאמרו מלך שכמותי הרגו בנו, מוטב שאעבוד ע"ז ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא.
אמר לו : **מאי טעמא נסבת יפת תאר?**
א"ל : יפת תאר רחמנא שריא.
א"ל : **מאי טעמא לא דרשת סמוכין?**
דסמיך ליה : **כי יהיה לאיש בן סורר ומורה**, כל דנסיב יפת תאר הוה ליה בן סורר ומורה.

פרק טז

המשך סימן קנא

וילך דוד ואנשיו בדרך

וכי באוויר היה להם לילך?!
אלא שהלכו בדרך ענוה.

ושמעו הולך בצלע ההר

שהזכיר מעשה הצלע, והוא שדוד אומר : **כי אני לצלע נכון**.
א"ל : **והנך ברעתך**.

מהו והנך?

אמר רבי אבא בר כהנא :

אסקופי של בת שבע מהלכת לפני דוד.

רבי שמואל בר נחמני עלה מבבל שאל לו רבי יונתן :

מהו דכתיב : **והנה באתי היום ראשון לכל בית יוסף?**

כל ישראל נקראו על שם יוסף, שנאמר : **אולי יחנן ה' אלהי צבאות שארית יוסף**.
א"ל שמעי לדוד : כל ישראל גמלוך רעה ואני יותר מכלך, וכל ישראל יושבים ומקוים מה אתה עושה עמי, אם קבלת אותי כל ישראל באים ומשלימין עמך.

בוא אל פילגשי אביך

אחיתופל הטעה אותו המזל והיה סבור שהוא מלך והיה נותן עיניו באבשלום.

אמר לו : **בוא אל פילגשי אביך**.

א"ל : **וכן אתה אומר לי שאענה פלגשי אבי?**

א"ל אחיתופל : גזירת האלהים היא, שאמר לאביך : **הנני מקים עליך רעה מביתך וגו' ושכב**
(את) [עם] נשיך.

ואחיתופל יעץ לאבשלום שיהרוג לאביו, והוא ישב עליו בדין על שעינה נשי אביו, ואני הורגו ומולך אני, ולא היה יודע שהמלכות עומדת מבת בנו, שנאמר : **הלא זאת בת שבע את אליעם**,
ואליעם בן אחיתופל הגילוני.

ועצת אחיתופל

(העתק מרמז קמ"ב).

וירכיבו את ארון האלהים אל עגלה חדשה וגו' ויחר לדוד על אשר פרץ ה' פרץ בעוזה.
אמר ליה אחיתופל לדוד: היה לך ללמוד ממשה רבך שלא נשאו הלויים את ארון אלא בכתף, שנאמר: **ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו.**
חזר דוד והעלו בכתף, שנאמר: **ויקרא דויד לצדוק ולאביתר הכהנים וללויים לאוריאל עשיה ויאול שמעיה ואליאל ועמינדב וגו' כמשפט וגו' כאשר צוה משה כדבר ה'.**

היכן ציוהו?

ולבני קהת לא נתן.

רבי ברכיה בשם ר' אבא בר כהנא:

תשעים אלף זקנים מינה דוד ביום אחד ולא מינה אחיתופל עימהם. והוה ארונא טעין כהניא לרומא וטריף להון לארעא. שלח דוד ואיתי לאחיתופל.
אמר ליה: לית את אומר לי מה נעביד לדין ארונא דהוה טעין כהניא לרומא וטריף להווא לארעא.

אמר ליה: שאל לאילין חכימיא דמניתא.

אמר ליה: דידיע למוקמיתיה ולא מוקים ליה יהא סופיה למחנקא.

אמר: מיליא דמינקיאי אמרין בכל יומא בכנישתא לא הוית ידעית: **ולבני קהת לא נתן כי**

עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו.

וכן אתה מוצא, בשעה שבא דוד לחפור תמליא של בית המקדש חפר חמש עשרה מאות אמן ולא אשכח תהומא, ובסופא אשכח חד עציץ ובעא מרמיתיה.
אמר ליה: לית את יכיל לי.

אמר ליה: **למה?**

אמר ליה: דאנא הכא כביש על תהומא.

אמר ליה: **ומן אימת את הכא?**

אמר ליה: מן שעתא דאשמע רחמנא קליה בסיני, ואמר: **אנכי ה' אלהיך**, וזעת ארעא ושקעת ואנא יהבית הכא כביש על תהומא, אעפ"כ לא שמע ליה, וכיון דרמייה סליק תהומא בעי משטפי עלמא, והוה אחיתופל קאי תמן, אמר: כדון דוד מת ואני מלך.

אמר דוד: מאן דחכים למוקמתיה ולא מוקמיתיה יהיא סופיא מתחנק.

אמר מה דאמר ואוקימתיה, התחיל דוד עולה, ואמר: **שיר המעלות** אעפ"כ הוה סופיה מתחנקא, הדא הוא דמתלא אמר: צריך בר נש חשש על (נ) לווטתא דרבא אפילו על מגן.

ר' שמואל בר רב יצחק אמר:

מגלה שמסר שמואל לדוד אמרה אחיתופל לדוד ברוח הקדש, **מה הוה אחיתופל עבד?**
הוה עבד הוה בר נש מימליך מילא ביה, והוה אמר ליה: זיל ועביד הכין והכין ואין לית את מאמין לי זיל ושאל באורים ותומים, והוה אזיל ושאל ומשכח הכין, הדא הוא דכתיב: **ועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל איש קרי ולא כתיב, שלא יכלו הכתובים לקרותו איש.**

פרק יז

המשך סימן קנא

ותשטח עליו הריפות

(כתוב ברמז תתנ"ג).

ויצו אל ביתו ויחנק

אמר רמי בר יחזקאל:

מנין למתנת שכיב מרע מן התורה?

שנאמר: **ויצו** בצואה בעלמא.

תנו רבנן:

שלשה דברים ציוה אחיתופל לבניו:

א"ל: בני, אל תהיו במחלוקת,

ואל תמרדו במלכות בית דוד,

ויו"ט של עצרת ברור זרעו חטים.

מר זוטרא אמר:

בלול איתמר.

אמרי נהרדעי משמיה דר' יעקב:

לא ברור ממש ולא בלול ממש, אלא בלול ורוח צפונית מנשבת זהו ברור.

ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי

שנו רבותינו:

ארבע מתו בעטיו של נחש, אלו הן:

בנימן בן יעקב.

עמרם אבי משה,

וישי אבי דוד,

וכלאב בן דוד.

וכלהו גמרא, לבר מישי דמפרש ביה, דכתיב: **ואת עמשא שם אבשלום תחת יואב על הבצא.**

ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי אשר בא אל אביגלי בת נחש.

וכי בת נחש הייתה והלא בת ישי הייתה, דכתיב: ואחיותיהם צרויה ואביגיל!?

אלא בת מי שמת בעטיו של נחש.

אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: **מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון?**

אמר להם: מצווה קלה ציוויתו ועבר על ציווי.

אמרו לפניו: **רבשיע, והלא משה ואהרן שקיימו כל התורה כולה מאל"ף ועד תיו?**

א"ל: **מקרה אחד לצדיק ולרשע.**

ופליגא דר' אמי, דאמר ר' אמי:

אין מיתה בלא חטא, דכתיב: **הנפש החוטאת היא תמות.**
ואין יסורין בלא עון, דכתיב: **ופקדתי בשבת פשעם ובנגעים עונם.**

ויהי כבוא דוד מחניימה

זה ריטמיש.

ושובי בן נחש

זה חנון בן נחש.

ולמה נקרא שמו שובי?

רבי אומר:

(נז) שישב יצרו לשעה.

רבנן אמרין:

שעשה תשובה ודאי.

ומכיר בן עמיאל וגו' וברזילי הגלעדי

מיד התחילו מכבדין אותו, שנאמר: **משכב וספות וגו'.** (משכב וספות).

אמר רב:

תרי מיני שתיתא שדר ליה ברזילי לדוד, שנאמר: **משכב וספות וכלי יוצר וגו'.**

משכב

אלו (פולוסיקא) [כרים וכסתות].

ספות

אלו חביות של יין.

וכלי יוצר

הבאים מחמת ריתמא.

וחטים ושעורים

כמשמעו.

וקלי

אלו קליות.

ודבש וחמאה וצאן

כמשמען.

ושפות

אלו גבינים של חלב, שהוא יונקרא שלא היה יכול הזבוב לעמוד עליהם אלא היה נופל מהם. כיון שראה דוד כן, התחיל אומר: מאלו הייתי מתיירא והשלימו לי, אינו מהם אלא מאת הקב"ה, שנאמר: **ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישרים אתו**, התחיל לומר: **מזמור לדוד**.

פרק יח

המשך סימן קנא

תנו רבנן:

אבשלום בשערו מרד, שנאמר: **וכאבשלום לא היה איש יפה בכל ישראל וגו' ובגלחו את ראשו והיה מקץ ימים וגו' ושקל את שער ראשו מאתים שקלים באבן המלך**.

תאנא:

אבן שאנשי טבריה וצפורי שוקלין בה, לפיכך נתלה בשערו, שנאמר: **ויקרא אבשלום לפני עבדי דוד ואבשלום רוכב על הפרד ויבא הפרד תחת שובך האלה הגדולה ויחזק ראשו באלה ויותן בין השמים ובין הארץ והפרד אשר תחתיו עבר**. שקל ספסירא בעא למפסקיה.

תאנא, דבי רבי ישמעאל:

באותה שעה נבקעה שאול מתחתיו.

וירגז המלך ויעל על עלית השער ויבך וכה אמר בלכתו בני אבשלום אבשלום בני בני וגו' הני תמניא בני, שבעה דאסקיה משבעה מדורי גיהנום.

ואידך איכא דאמרי:

דקריב רישייה לגבי גופיה.

ואיכא דאמרי:

דאתייה לעלמא דאתי.

ואבשלום לקח ויצב לו בחייו

אמר ר' שמעון בן לוי:

שלקח מקח רע לעצמו.

את מצבת אשר בעמק המלך

אמר ר' חנינא בר פפא:

בעצה עמוקה של מלכו של עולם, הנני מקים עליך רעה מביתך.

כיוצא בו אתה אומר: **וישלחהו מעמק חברון,**

אמר רבי חנינא בר פפא:

מאותה עצה עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון, שנאמר: **ידוע תדע כי גר יהיה וגו'.**
כי אמר אין לי בן, ולא הוה ליה בנים, והכתיב: ויוולדו לאבשלום שלשה בנים ובת אחת!?

אמר ר' יצחק בר אבדימי:

שלא היה ל בן הגון למלכות.

רב חסדא אמר:

גמירי: כל השורף תבואתו של חברו אין מניח בן ליורשו, ואיהו קלייה ליואב, דכתיב: **ויאמר אבשלום אל עבדיו ראו חלקת יואב על ידי ולו שם שעורים לכו והציתו באש.**
וכתיב: **ויציתו עבדי אבשלום את החלקה אשר ליואב באש.**

היה רבי מאיר אומר:

במידה שאדם מודד בה מודדין לו.

אבשלום נתגאה בשערו לפיכך נתלה בשערו, ולפי שבא אל עשר פלגשי אביו, לפיכך נתנו בו עשרה לונביות, שנאמר: **ויסבו עשרה (אנשים) [נריס] נושאי כלי יואב.**

ולפי שגנב שלש לבבות:

לב אביו

ולב בית דין

ולב ישראל

לפיכך נתקעו בו שלשה שבטים, שנאמר: **ויקה שלשה שבטים בכפו ויתקעם בלב אבשלום (ויחזק ראשו) [עודנו חי] בלב האלה.**

האלה לא היה לה לב ונתן לה לב.

הים לא היה לו לב ונתן לו לב, שנאמר: **קפאו תהומות בלב ים.**

השמים לא היה להם לב ונתן להם לב, שנאמר: **עד לב השמים.**

יבוא הים שלא היה לו לב ונתן לו לב ויפרע מן המצרים שהיה להם לב ושעבדו את ישראל בכל מיני פורענות.

תבוא האלה שלא היה לה לב ונתן לה לב ויפרע מאבשלום שהיה לו לב וגנב שלש לבבות.

יבואו השמים שלא היה להם לב ונתן להם לב ויורידו המן לישראל, שהיה להם לב ושמרו את התורה בכל לבבם ובכל נפשם.

ויכו את אבשלום ומיתוהו

תניא היה ר' מאיר אומר :

אבשלום אין לו חלק לעולם הבא, שנאמר : **ויכנו את אבשלום** בעולם הזה.
וימיתוהו לעולם הבא.

אמר ר' אחא :

מצינו שכל המלמד סניגוריה על ישראל הקב"ה מרוממו בעולם, דכתיב : **ולכן יחכה ה' לחננכם ולכן ירום לרחמכם**.

ממי את למד?

מאחימעץ בן צדוק, שנאמר : **ואחימעץ בן צדוק אמר ארוצה נא ואבשרה, ויאמר שלום לנער לאבשלום ויאמר אחימעץ ראיתי את ההמון וגו' ויאמר המלך סב התיצב כה ויסב ויעמד**.

אמר רבי אבא בר כהנא :

אם היה דוכוס איתעביד, איפרכוס ואי היה איפרגכוס איתעביד אסטרטליטוס.

והנה הכושי בא ויאמר הכושי יתבשר אדוני המלך וגו' ויאמר המלך אלא כושי השלום לנער לאבשלום ויאמר הכושי יהיו כנער אויבי אדוני המלך וירגז המלך

אמר ר' יצחק בר חנינא :

הראה (ללוכידין) [לו כידון] שלו שדקרו אותו.

והלא דברים ק"ו :

ומה אחימעץ שלא דבר על בנו של מלך לא טובה ולא רעה זכה לכל הכבוד הזה, מי שהוא מלמד סניגוריה על בניו של מקום עאכ"ו.

פרק יט

המשך סימן קנא

היום יומת איש וגו'

ראה דוד ברוח הקדש אדם עומד ממנו ועתיד לעשות תשועה גדולה ונקרא **איש יהודי**, בזכותו ניצל.

אמר הקב"ה לדוד : אתה הצלת את שמעי בשביל שיוליד את הצדיק, על שמך אני כותבו שנאמר : **איש יהודי**, על זה נאמר : **זכר צדיק לברכה** זה מרדכי.

ושם רשעים ירקב זה המן וחבריו.

ויאמר לו המלך איפה הוא ויאמר ציבא אל המלך וגו'

רב אמר :

קבל דוד לשון הרע, דכתיב : **ויאמר לו המלך איפה הוא ויאמר ציבא אל המלך הנה הוא בית מכיר בן עמיאל בלו דבר**.

וכתיב: **וישלח המלך דוד ויקחהו וגו' מלו דבר.**
מכדי חזייה דשקרא הוה, כי הדר אלשין עילויה **מאי טעמא קבל מניה. ומנא לן דקביל מניה?**
דכתיב: **ויאמר המלך אל ציבא הנה לך כל אשר (לאדוניך) למפיבושת.**

ושמואל אמר:

לא קבל דוד לשון הרע, דברים ניכרים חזא ביה, דכתיב: **ומפיבושת בן שאול ירד לקראת המלך וגו'.**

וכתיב: **ויאמר אדוני המלך עבדי רמני וגו' וירגל בעבדך וגו' ויאמר לו המלך למה תדבר עוד דבריך וגו' ויאמר מפיבושת את המלך גם את הכל יקח אחרי אשר בא אדוני המלך בשלום אל ביתו.**

א"ל: אני אמרתי: מתי תבוא בשלום, ואתה עושה בי כך לא עליך יש לי תרעומות אלא על מי שהביאך בשלום, והיינו דכתיב: **ובני יהונתן מריב בעל.**
וכי מריב בעל שמו והלא מפיבושת שמו?!
אלא מתוך שעשה מריבה עם בעליו יצאת בת קול ואמרה לו: נצא בר נצא, נצא הא דאמרן, בר נצא, דכתיב: **ויבא שאול עד עיר עמלק וירב בנחל על עסקי נחל.**

אמר רב יהודה אמר רב:

בשעה שאמר דוד למפיבושת: **אתה וציבא תחלקו את השדה,** יצאה בת קול ואמרה: רחבעם וירבעם יחלקו את המלכות.

ואמר רב יהודה אמר רב:

אלמלי לא קבל דוד לשון הרע לא נחלקה מלכות בית דוד, ולא עבדו ישראל עבודה זרה, ולא גלינו מארצנו.

בן שמונים שנה אנכי היום האדע בין טוב לרע

מכאן שרשעתם של זקנים משתנית.

אם יטעם עבדך את אשר אוכל ואת אשר אשתה

מכאן לשפתותיהם של זקנים שהם מתרפטות.

אם אשמע עוד

מכאן שאזניהם של זקנים מתכבדות.

בקול שרים ושרות

שדומות עלי כשיחה.

אמר רב:

ברזילי הגלעדי שקרא הוה, דהא אמתא דבי רבי בר תשעין ותרתינן שנין וטעמא קדרא.

רבא אמר:

ברזילי הגלעדי שטוף בזמה הוה, וכל השטוף בזימה זקנה קופצת עליו.

פרק כ

המשך סימן קנא

אין לנו חלק בדוד וגו' איש לאהליו ישראל
(כתוב ברמז צ"ט).

ותהיינה צרורות עד יום מותן אלמנות חוית
מכאן שאין נושאים אלמנתו של מלך.

ויאמר המלך אל עמשא הזעק לי את איש יהודה
(כתוב ברמז קע"ב).

סימן קנב

וכל העם אשר את יואב משחיתים להפיל החומה
כיון שהרגישה שרח התילה צועקת: **קראו לי ליואב**
א"ל: **האתה יואב** אתה הוא חכם שהכתוב מקלסך: **יושב בשבת תחכמוני**, לא קראת בתורה:
כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום.
לא היה לך לעשות כן, **דבר ידברו בראשונה לאמר שאול ישאלו,**
וקראת אליה לשלום, למה תבלע נחלת ה'.
כיון ששמע כן נתיירא.
ויאמר יש כאן צורך, שנאמר: **[ויען יואב] ויאמר [יואב] חלילה.**
א"ל יואב: **לא כן הדבר כי איש מהר אפרים,** אדם בעל מוס עובד ע"ז, שנאמר: **ושם נקרא**
איש בליעל ושמו בשבע בן בכרי.
א"ל: **אנכי שלומי אמוני ישראל** אני הוא ששלמתי מנין כל ישראל!
שנאמר: **ושם בת אשר שרה,** אלא עמוד במקומך, אני עושה שלום, שנאמר: **הנה ראשו מושלך**
אליך.

וכך הייתה בטוחה בעצמה שהיא נותנת ראשו ליואב!?

אלא ראה מה עשתה?

ותבוא האשה אל כל העם בחכמתה

אמרה להם: הו ידעין שיואב וכל ישראל עומדים מבחוץ להרגנו לבנינו ולבנותינו!

אמרו: **למה?**

אמרה להם: מאה בני אדם מבקש ליטול וילך,

אמרו לה: **יטול!**

חזרה ואמרה : אינו מבקש אלא חמישים, יטול!
חזרה ואמרה : אינו מבקש אלא אחד שבע בן בכרי.
מיד כששמעו כן הלכו וכרתו את ראשו, עליה אמר שלמה בחכמתו : **טובה חכמה מכלי קרב**
טובה הייתה חכמתה של שרח מכלי קרב שהיה ביד יואב.

רבי יוחנן הוה יתיב ודריש :

כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה שבעים ויוסף ושני בניו

והא אינון חסרין חדא?

ר' לוי בשם ר' חמא בר חנינא :

זו יוכבד שנולדה על פילי מצרים.

ויש אומרים :

שרח בת אשר השלימה מנין של ישראל.

אמוני

אנכי השלמתי(ה) מנאמן לנאמן.

אמר ר' תנחום בן חנילאי :

הקב"ה נכנס עימהם בעצמו.

ומה טעם?

הוא תהילתך והוא אלהיך.

מה כתיב בתריה?

בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה.

ר' יוחנן הוה יתיב ודריש :

כיצד המים עשויים לישראל כחומה?

דרש ר' יוחנן :

כהדין קניקיליא (נח) אודיקת סרח בת אשר, ואמרת : תמן הוינא, ולא הויין אלא כאלין
אמפוטמא.

תני :

סיעא של בני אדם שאמרו להם כותים :

תנו לנו אחד מכם ונהרגהו ואם לאו אנו הורגים אתכם,

יהרגו כולם ואל ימסרו נפש מישראל,

אבל יחדוהו להם כמו שיחדו לשבע בן בכרי יתנו להם ואל יהרגו כלם.

אמר ריש לקיש :

והוא שיהא חייב מיתה כשבע בן בכרי.

ר' יוחנן אמר:

אע"פ שאינו חייב מיתה.

עולא בר קופיד תבעתיה מלכתא ערק ואזל ללוד גבי ר' יהושע בן לוי. אתון ואקפון מדינתא.

אמרין לון: אין לית אתון יהבון לן אנן חריבין מדינתא.

סליק גביה ר' יהושע בן לוי ופייסיה, ויהביה לון.

הוה אליהו ז"ל מתגלי עלוהי, ולא אתגלי, צם כמה צומין עד דאתגלי עליה.

א"ל: **למסורות אני נגלה?**

א"ל: **ולאו משנה עשיתי?**

א"ל: וזו משנת החסידים?! (ע"ש).

אמר ר' יהודה:

במה דברים אמורים?

שהוא מבפנים והם מבחוץ, אבל הוא והם מבפנים והואיל והוא נהרג והם נהרגים, יתנוהו להם

ואל יהרגו כולם.

ר' שמעון אומר:

כך אמרה להם: **כל המורד במלכות בית דוד חייב מיתה.**

אנכי שלומי אמוני ישראל וגו'.

(נט) אפילו עיר קטנה.

מכאן אמרו:

יש בו באדם דרך ארץ ומקרא בלבד מוסרין לו מלאך אחד לשמרו, שנאמר: **הנה אנכי שולח**

מלאך לפניך וגו'.

קרא אדם תורה נביאים וכתובים מוסרים לו שני מלאכים, שנאמר: **כי מלאכיו יצוה לך.**

אבל קרא אדם תורה נביאים וכתובים ושנה משנה ומדרש הלכות ואגדות, הקב"ה משמרו

בעצמו.

משלו משל למה הדבר דומה?

למלך שהיה מהלך בדרך הוא ובנו עמו כיון שהגיע לחמה ולשרב עמד אביו מרוחה של חמה

ועשה צל לבנו, כדי שלא יגיע בו חמה ושרב.

כך הקב"ה: **ה' שומרך ה' צלך.**

וגם עירא היאירי היה כהן לדוד

אמר ר' אבא בר כהנא:

כל המשגר מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם, שנאמר: **וגם עירא היאירי היה כהן לדוד.**

וכי לדוד הוא דהיה כהן ולכולי עלמא לא היה כהן?!
אלא שהיה משגר לו כל מתנותיו, וכתוב בתריה: **ויהי רעב בימי דוד.**

פרק כא

סימן קנג

ויהי רעב בימי דוד

עשרה רעבון באו לעולם:

אחד בימי אדם הראשון, שנאמר: **ארורה האדמה בעבורך.**

ואחד בימי למך, **מן האדמה אשר אררה ה'.**

ואחד בימי אברהם, שנאמר: **ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה.**

ואחד בימי יצחק, שנאמר: **ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון.**

ואחד בימי יעקב, שנאמר: **כי שנתים הרעב.**

ואחד בימי שפוט השופטים.

ואחד בימי דוד **ויהי רעב בימי דוד.**

ואחד בימי אליהו, שנאמר: **אם יהיה טל ומטר.**

ואחד בימי אלישע, **ויהי רעב גדול בשומרון.**

ואחד שהוא מתגלגל ובא לעולם.

ואחד לעתיד לבוא, שנאמר: **לא רעב ללחם ולא צמא למים.**

ר' הונא ור' ירמיה בשם ר' שמואל בר ר' יצחק:

עקר אותנטיא שלו לא היה אלא בימי דוד, ולא היה ראוי לבא אלא בימי שאול, אלא שהיה

שאוול גרופית של שקמה, גלגל הקב"ה והביאו בימי דוד.

שילא חטא ויוחנא משתלמא?!

משל לזווג שהיה ידו מלאה כוסות ודייטרוטין. בשעה שהיה מבקש לתלות קופתו, היה מביא

יתד ותוקעה ונתלה בה, ואחר כך תולה את קופתו.

לפיכך לא באו כלם בימי בני אדם שפופים, אלא בימי בני אדם גיבורים שהם יכולין לעמוד

בהן.

ר' ברכיה צווח עליהון:

נותן ליעף כח.

רעב שהיה בימי אליהו, רעב של בצורת הייתה, שנה עבדא שנה לא עבדא.

רעב שבא בימי אלישע, רעב של מהומה הייתה, **עד היות ראש חמור בשלושים כסף.**

רעב שהיה בימי שפוט השופטים

רב הונא בשם ר' דוסא אמר:

מ"ב סאה היה ונעשו מ"א.

והתנן:

לא יצא אדם חוצה לארץ אלא אם כן היו סאתים של חטים הולכות בסלע.

אמר ר' שמעון:

אימתי?

בזמן שאינו מוצא ליקח, אבל בזמן שמוצא ליקח אפילו סאה בסלע לא יצא חוצה לארץ.

ויהי רעב בימי דוד שלש שנים

שנה ראשונה אמר להם:

שמא עובדי ע"א יש בכס?

שנאמר: **ועבדתם אלהים אחרים וגו'.**

בדקו ולא מצאו.

שניה אמר להם:

שמא עוברי עבירה יש בכס?

שנאמר: **וימנעו רביבים ומלקוש לא היה וגו'.**

בדקו ולא מצאו.

שלישית אמר להם:

שמא פוסקי צדקה ברבים ואין נותנים יש בכס?

שנאמר: **נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר.**

בדקו ולא מצאו.

מיד אמר אין הדבר תלוי אלא בי, מיד **ויבקש דוד את פני ה'.**

מאי היא?

אמר ריש לקיש:

ששאל באורים ותומים.

מאי משמע?

אמר ר' אלעזר:

אתיא פני פני

כתיב התם: **ולפני אלעזר הכהן יעמוד**

וכתיב הכא: **ויבקש דוד את פני ה'.**

ויאמר ה' אל שאול ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים

היכן מצינו בשאול שהמית את הגבעונים?

אלא מתוך שהרג נוב עיר הכהנים שהיו מספיקין להם מים ומזון, מעלה עליו הכתוב כאלו הרגן.

קא תבע לשאול שלא נספד כהלכה, וקא תבע על אשר המית את הגבעונים?

אין, דאמר ריש לקיש:

באשר משפטו פעלו.

סימן קנד

באשר משפטו פעלו

אמר דוד: שאול נפקי ליה תריסר ירחי שתא ולא דרכא למספדיה, נתינים נקרינהו ונפיסינהו.

(ויקרא המלך לגבעונים ויאמר להם) [ויאמר דוד אל הגבעונים] מה אעשה לכם וגו', וברכו את

נחלת ה'. ויאמרו לו הגבעונים אין לנו כסף וזהב עם שאול ועם ביתו.

אמרו שלשה סימנים יש באומה זו:

רחמנים

וביישנים

וגומלי חסדים.

רחמנים, ונתן לך רחמים.

ביישנים, בעבור תהיה יראתו על פניכם.

גומלי חסדים, כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו'.

כל מי שיש בו שלשה סימנים הללו ראוי לידבק באומה זו, אין בו ג' סימנים הללו אין ראוי

לידבק באומה זו, הדא הוא דכתיב: **והגבעונים לא מבני ישראל המה.**

ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה

מאי שנא הני?

אמר ר' הונא:

העבירן לפני הארון, כל שארון קולטו למיתה וכל שאין ארון קולטו לחיים.

מתיב רב חמא:

ויחמול המלך על מפיבושת בן יהונתן בן שאול. שלא העבירו.

וכי משוא פנים יש בדבר?

אלא שהעבירו וקלטו ובקש עליו רחמים ופלטו.

ואכתי משוא פנים יש בדבר?

אלא בקש שלא יקלטנו.

והא כתיב: לא יומתו אבות על בנים!?

אמר ר' חייא בר אבא:

מוטב שתעקר אות מן התורה ויתקדש שם שמים בפרהסיא.

ותקח רצפה בת איה את השק ותטהו לה אל הצור מתחילת קציר

והא כתיב: לא תלין נבלתו?

אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי:

מוטב שתיעקר אות אחת מן התורה ויתקדש שם שמים בפרהסיא

והיו עוברים ושבים אומרים: **מה טיבם של אלו?**

הללו בני מלכים הם, ופשטו ידיהם בגרים גרורים.

אמרו: אין לך אומה שראויה לידבק בה כאומה זו.

ומה בני מלכים כך הדיוטות עאכ"ו, מיד נתווספו על ישראל מאה וחמישים אלף, שנאמר: **ויהי**

לשלמה שבעים אלף נושא סבל וגו'.

ודילמא ישראל הוו?

לא סלקא דעתך, דכתיב: **וישבו ישראל ויהודה לבטח איש תחת גפנו.**

ואי תימא מהכא: **וימצאו מאה וחמשים אלף גרים.**

אמר ר' חנא בר אדא:

נתינים דוד גזר עליהם, שנאמר: **ויקרא המלך לגבעונים וגו' והגבעונים לא מבני ישראל המה.**

נתינים משה גזר עליהם, דכתיב: **מחוטב עציך עד שואב מימיך.** משה גזר לההוא דרא. ואכתי

יהושע גזר עליהם, דכתיב: **ויתנם יהושע חוטבי עצים.**

יהושע גזר בזמן שבהמ"ק קיים, דוד גזר בזמן שאין בהמ"ק קיים.

ותטהו לה אל הצור

אמר ר' אושעיא:

שהייתה אומרת: **הצור תמים פעלו.**

רבי פנחס אומר:

לאחר (שלש) [שלשים] שנים שנהרג שאול ובניו בא רעב בימי דוד, שלש שנים עמד דוד להתפלל

אמר לו הקב"ה: **אל שאול ואל בית הדמים** על שאול שנמשח בשמן הקדש, ובימיו לא נעשתה

ע"ז בישראל וחלקו עם שמואל הנביא, ואתם בארץ (ס) והוא בחוצה לארץ.

מיד עמד וכנס כל זקני ישראל וגדוליהם ועברו את הירדן ובאו ליבש גלעד, ומצאו את עצמות

שאל ויהונתן בנו שלא שלטה בהם רמה ונטלו אותם ונתנו אותם בתוך ארון ועברו את הירדן,

שנאמר: **ויקברו את עצמות שאול ויהונתן בנו וגו' ויעשו כל אשר צוה המלך.**

מה ציוה המלך?

צוה להיות מעבירין ארונו של שאול בכל גבול שבט ושבט, והיה השבט שנכנס בו ארונו של שאול היו יוצאים הם ובניהם ובנותיהם ונשותיהן וגומלין חסד עם שאול ובניו כדי שיצאו כל ישראל ידי חובתן, וכיון שראה הקב"ה שגמלו חסד, מיד נתמלא רחמים ונתן מטר על הארץ, שנאמר: **ויעתר אלהים לארץ אחרי כן.**

סימן קנה

אמר ר' יוחנן:

כל הגוזל את חברו אפילו שוה פרוטה מעלה עליו הכתוב כאלו נטל נשמתו ממנו, שנאמר: **כן**

ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח.

ואומר: **ואכל קצירך ולחמך יאכל בניך ובנותיך.**

[ואומר]: **מחמס בני יהודה אשר שפכו דם נקי בארצם.**

ואומר: **אל שאול ואל בית הדמים אעל אשר המית את הגבעונים.**

מאי ואומר?

וכי תימא הני מלי נפש דידיה אכל דבניו ובנותיו לא?

תא שמע: יאכל בניך ובנותיך.

וכי תימא הני מלי היכא דלא יהיב ליה דמו אבל היכא דיהיב ליה דמי לא?

ת"ל: מחמס בני יהודה.

וכי תימא הני מלי דעביד בידיהם אבל גרמא לא?

ת"ל: על אשר המית את הגבעונים.

וכי היכן מצינו בשאול שהמית את הגבעונים?

אלא מתוך שהרג נוב עיר הכהנים שהיו מספיקים להם מים ומזון, מעלה עליהם עליו הכתוב כאלו הרגם.

ויקברו את עצמות שאול וגו' ויעתר אלהים לארץ אחרי כן.

מכאן שמיתת הצדיקים מכפרת.

אמר ר' חייא בר אבא:

באחד בניסן מתו בניו של אהרן ולמה מזכיר מיתתן ביוה"כ?

ללמד כשם שיום הכיפורים מכפר כך מיתת הצדיקים מכפרת.

אמר ר' אבא בר אבינא:

מפני מה נסמכה פרשת מרים לפרשת פרה אדומה?

אלא מלמד כשם שאפר פרה מטהרת כך מיתת צדיקים מכפרת.

אמר ר' יודן:

מפני מה נסמכה מיתת אהרן לשבור הלוחות?

מלמד שקשה היה לפני הקב"ה מיתתו של אהרן כשבור הלוחות.

ויעתר אלהים לארץ

אמר ר' אלעזר:

למה נמשלה תפלתן של צדיקים לְעֵתָר?

לומר לך מה עתר זה מהפך את התבואה בגורן ממקום למקום, כך תפלתן של צדיקים מהפכין דעתו של הקב"ה ממדת רגזנות למדת רחמנות.

וישבי בנוב אשר ביליד הרפה.

מאי וישבי בנוב?

אמר ר' יהודה אמר רב:

איש שבא על עסקי עון נוב.

אמר לו הקב"ה לדוד: דוד, עד מתי יהיה העון הזה טמון בידך?

על ידך נהרגה נוב עיר הכהנים,

על ידך נטרד דואג האדומי,

על ידך נהרג שאול ושלשת בניו,

רצונך שיכלה זרעך או שתמסר ביד אויב?

אמר לפניו: רבש"ע, אמסר ביד אויב ולא יכלה זרעי.

יומא חד נפק לשכר בזאי, אתא שטן אידמי ליה כטביא פתק ביה גירא ולא אדרכיה, משכיה עד דאמטי לארעא דפלשתאי כד חזייה ישבי בנוב, אמר: היינו דקטליה לגלית אחי, נקטיה וקמטיה, שדייה תותי בי סדיא וזגא עליה, אמר: איכול ואשתי ואטל לביה כדבעינא, אתעביד ליה ניסא מכא ליה ארעא תותיה, שנאמר: **תרחיב צעדי תחתיו ולא מעדו קרסולי.**

ההוא יומא פניא דמעלי שבתא הוה, אבישי בן צרויה הוה קא חייף רישיה בארבע גריוי בירא דמיא, אתהפיך מיא והוה דמא, ואיכא דאמרי: אתא פרדא ובכת קמיה.

ואיכא דאמרי:

אתאי יונה ואטריף קמיה. אמר: כנסת ישראל מתילא כיונה, דכתיב: **כנפי יונה נחפה בכסף** שמע מנה: דו ד מלך ישראל בצערא שרי, אתא לביתיה ולא אשכחיה, שלח לבי מדרשא ולא אשכחיה.

אמר דוד: **היכן ניהו?**

אמר ליה: **מצפרא נפק ולא אתא?**

אמר: **תנן:**

אין רוכבין על סוסו וכו'

ובשעת סכנה מאי?

עאל איהו לבי מדרשא.

אמרו ליה : שפיר דמי.

רכביה לפרדיה וקם אזיל בתריה, מיד קפצה ליה ארעא, בהדי דקא מסגי חזייה לערפה אמיה והוה קא טוויא שיראי. כי חזת יתיה פסקתא לפילכא ושדתה, סברת למקטל יתיה בפלכא, אמרה ליה : עולימא, אייתי לי פלך, פתקיה בריש מוחא וקטלה.

כי חזיתיה ישבי בנוב לאבישי דקא אתי, דץ רומיחא בארעא ופתקיה לדוד לעילאי, אמר : ניפול עליה וניקטול.

אמר אבישי שם, ואוקמיה לדוד בין שמיא לארעא.

ונימא איהו?

אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורין.

אמר ליה : מאי בעית הכא?

אמר ליה : הכי אמר לי קודשא בריך הוא, והכי אהדרי ליה.

א"ל : אפיך צלותיך.

דאמרי אינשי : בר ברך קירא לזבן ואת לא תצטער.

אמר ליה : אי הכי סייע בהדאי.

מיד **ויעזר לו אבישי בן צרויה ויך את הפלשתי וימיתו וחרב אין ביד דוד.**

במה עזרו?

אמר ר' יהודה אמר רב :

שעזרו בתפלה.

אמר אבישי שם ואחתייה.

הזא ישבי בנוב דהוה רהט בתריה, אמר : כי מטו קוביא אמרו ניקום ביה.

כי מטו לבי תרי אמרו בתרי גוריון קטליה לאריא,

א"ל : זיל אשתכח לערפה אמיך בקברא.

חלש חילה לא יכיל לסגויי אמטיוה וקטליה, והיינו דכתיב : **אז נשבעו אנשי דוד לו לאמר לא**

(תבא) [תצא] עוד אתנו למלחמה.

סימן קנו

מלתא דר' הושעיא רבה עבד פליגא, דכתיב : **הרעשת ארץ פצמתה רפה שבריה כי מטה.**

הרעשת ארץ בימי אברהם, דכתיב : **ואבוא היום אל העין היום** יצאתי והיום באתי.

פצמתה בימי אליעזר.

רפה שבריה בימי יעקב.

כי מטה בימי ישבי בנוב, הדא הוא דכתיב : **וישבי בנוב** אניף במגינייה, קפץ דוד לאחרוהי תמני

סרי אמין, זה נתירא מזה וזה נתירא מזה.

זה נתירא מזה, **אם לאחרוהי קפץ בדין לקמיה מה?**

וזה נתירא מזה, אם במגינייה כדון, **היאך אנא יכיל ליה?**

באותה שעה אמר דוד הלואי היה לי מבני אחתי ויסייעני, הדא הוא דכתיב : **ויעזר לו אבישי.**

לאחורי תרעא הוה קאים?

רבנן אמרין:

אפילו היה בסוף העולם הטיסו הקב"ה והביאו, כדי שלא יהא אותו צדיק עומד ומצטער.

א"ל: ישבי שנים על אחד?

אמרי ליה: הא אנן קטלינן לך, עול אימא בקראתא עשרה עשרה קטלינן לך.

ויך אלחנן בן יערי אורגים זה דוד שחננו אל.

בן יערי שהיה גדול כיער.

אורגים אלו סנהדרין שהייתה מעלה הלכה לפניו והוא אורגה.

ויהי איש מדון ואצבעות וגו' שש ושש

תמן תנינן:

יתר בידיו וברגליו שש שש עשרים וארבעה, ר' יהודה מכשיר.

וחכמים פוסלין,

אמר ר' יצחק:

ושניהם מקרא אחד דרשו: **ויהי איש מדון**

מר סבר:

בגנותיה משתעי קרא.

ומר סבר:

בשבחיה משתעי קרא.

אמר רבה:

למה לי דכתב: שש ושש עשרים וארבע?

צריכי, דאי כתב **שש ושש** הוה אמינא שית דידיה ושית דכרעיה, כתב רחמנא עשרים וארבע.

ואי כתב עשרים וארבע הוה אמינא שבע בהא וחמש בהא, כתב רחמנא: **שש ושש מספר**

בנספרת על גב היד.

את ארבעת אלא יולדו להרפה בגת.

מאן נינהו??

אמר ר' חסדא:

סף ומדון גלית וישבי בנוב.

ויפלו ביד דוד (ואנשיו) [וביד עבדיו]

כתיב: **ותשק ערפה לחמותה.**

אמר ר' יצחק:

יבאו בני הנשוקה ויפלו ביד בני הדבוקה.

דרש רבא:

בזכות ארבע דמעות שהורידה ערפה על חמותה, זכתה ויצאו ממנה ארבעה גיבורים, שנאמר :
ותשאנה קולן ותבכינה עוד.

פרק כב

סימן קנז

וידבר דוד לה'.

עשר שירות הם, (כתוב ברמז כ').

זה שאמר הכתוב : **שגיון לדוד אשר שר לה' על דברי כוש בן ימיני.**

א"ל הקב"ה לדוד : דוד שירה אתה אומר לפני על מפלת של שאול, אלמלא אתה שאול והוא דוד, אבדתי כמה דוד מפניו והיינו דכתיב : **שגיון לדוד אשר שר לה' על דברי כוש בן ימיני.**

כתיב : כוש והלא שאול שמו?

אלא מה כושי משונה בעורו, אף שאול משונה במעשיו ובמראיו, שנאמר : **משכמו ומעלה גבוה מכל העם.**

כיוצא בדבר אתה אומר : **על אודות האשה הכשית אשר לקח,**

וכי כשית שמה והלא צפורה שמה?

אלא לומר לך, מה כושי משונה בעורו אף צפורה משונה במעשיה וביפיה.

כיוצא בדבר אתה אומר : **וישמע עבד מלך הכושי.**

וכי כושי שמו והלא צדקיה שמו?

אלא לומר לך, מה כושי משונה בעורו אף צדקיה משונה במעשיו.

ויש אומרים :

ברוך בן נריה משונה במעשיו מכל בני פלטין של צדקיה.

כיוצא בו אתה אומר : **הלא כבני כושיים אתם לי**

וכי כושיים שמן והלא ישראל שמן?

אלא לומר לך, מה כושי משונה בעורו אף ישראל משונים במעשיהם מכל אומה ולשון.

ביום הציל ה' אותו מכף כל אויביו ומכף שאול

וכי ביום אחד הוצל מכף כל אויביו ומשאול?

אלא דהוה קשי שאול עליה מכל שונאיו דאומות העולם.

וכן שמשון אמר להם : **השבעו לי אתם פן תפגעון בי אתם** ושבקו יתי עם פלשתים.

וכן שלמה אמר : **אח נפשע מקרית עוז.**

שאול היה בכלל (כתוב ברמז ח').

ה' סלעי ומצודתי

מה ראה דוד לקלס בסלע?

על שם שנעשה לו נס בסלע, שנאמר: **ויהי הוא נחפז ללכת** (ברמז קל"ג).

אלהי צורי אחסה בו

עשרה מיני קילוסין כנגד עשרה שונאיו.

ומי הם?

שאול,

דואג,

ואחיתופל,

שבע בן בכרי,

שמעי בן גרא,

שובד,

גלית,

ושלשה אחיו,

וכשם שקלסו כאן בעשרה שמות כך קלסו בסוף הספר בעשרה הלולין: **הללו אל בקדשו וגו'.**

וקרן ישעי

שהיה שמן המשחה מבעבע עליו.

מהולל אקרא ה'

כשתושיעני מאויבי, סרס המקרא ודרשהו.

רב הונא בשם רבי אחא:

כלפי יהושפט אמרו, **בעת החלו ברנה**, שהיה אומר שירה והאויבים נופלים לפניו.

כי אפפוני משברי מות

הגיעו הרעות עד אפיא.

דבר אחר:

הגיעו הצרות אל האף.

דבר אחר:

אל תקרי **אפפוני** אלא **עפפוני** טסות הצרות עלי כעוף, שנאמר: **ועוף יעופף.**

דבר אחר:

הצרות מתגלגלות ובאות כאופן וגלגל.

רב אחא אומר:

נפניתי לכאן ולכאן ואין לי גואל אלא אתה.

מדבר בארבע מלכויות:

אפפוני נחלי מות

בבבל,

נחלי בליעל

במדי,

חבלי שאול סבוני

ביון,

קדמוני מוקשי מות

באדום.

רבנן אמרין:

למה כתב בראשונה ובארבע מות?

שזו החריבה בית ראשון וזו החריבה בית שני.

רבי אבא הר כהנא אמר:

זו ג זרה שמד וזו גזרה שמד.

בצר לי אקרא ה'

בבבל,

ואל אלהי אקרא

במדי,

וישמע מהיכלו קולי

ביון,

ושועתי לפניו תבא באזניו

באדום.

רבי פנחס ורבי אחא בשם ר' אחא בר חנינא:

למה הוא מזכיר בשלישית היכל?

שכל ימיה של יון היה ההיכל קיים.

ולמה אמר בצר ולא אמר בצרות?

לפי שכל הנביאים מיחדים צרותיהם של ישראל וממעטין אותם, שנאמר: **בצר לך ומצאוך, ראה ה' כי צר לי, וירא בצר להם, עמו אנכי בצרה.**

עשרה לשונות נקראת תפלה:

זעקה,

שועה,

נאקה,

קריאה,

רנה,

פגיעה,

עתירה,

עמידה,

חלוי,

תחנה.

זעקה מנין?

שנאמר: **ויהי בימים הרבים ההם וגו'.**

נאקה?

וישמע אלהים את נאקתם.

שועה?

ותעל שועתם אל האלהים.

נקראת **קריאה**, **בצר לי אקרא ה'.**

נקראת **רנה**, **לשמוע אל הרנה.**

נקראת **פגיעה** **ואתה אל תתפלל וגו'.**

ונקראת **עתירה**, **ויעתר יצחק.**

נקראת **עמידה**, **ויעמוד פנחס ויפלל.**

נקראת **חלוי** **ויחל משה.**

נקראת **תחנה** **ואתחנן אל ה'.**

סימן קנח

ויתגעש ותרעש הארץ.

אמר רשב"ג: **על מה הזועות באות?**

על הפסק בין מלכות למלכות, הדא דאת אמר: **ותרעש הארץ ותחל וגו'.**

אליהו ז"ל שאל את רבי נהוראי:

על מה הזועות באות לעולם?

אמר לו: על חלול המעשרות.

א"ל: חייך, כך הוא סברו של דבר, אלא כך הוא עקרו של דבר בשעה שהקב"ה מביט בעולמו ורואה בתי טרטיאות ובתי קרקטיאות ועו"א יושבים בהשקט ובהמ"ק חרב חרה אפו בעולמו להחריבו, שנאמר: **שאוג ישאג על נהו.**

ורבנן אמרין:

מפני המחלוקת, שנאמר: **ונסתם גיא הרי כי יגיע גי הרים אל אצל.**

רב הונא אמר:

על משכב זכור.

אמר הקב"ה: אתה יעפת אבריך על דבר שאינו שלך אף אני אזיע בשבילך עליונים ותחתונים.

ויט שמים וירד

כתוב אחד אומר: **כי מן השמים דברתי עמכם**

וכתוב אחד אומר: **וירד ה' על הר סיני.**

כיצד יתקיימו שני כתובים הללו?

הכריע הכתוב השלישי **מן השמים השמיעך את קולו ליסרך וגו'** דברי רבי ישמעאל,

ר"ע אומר:

מלמד שהרכין הקב"ה שמים ושמי שמים העליונים והציען על ראש ההר ודבר עמהם מן

השמים, וכהוא אומר: **ויט שמים וירד.**

סימן קנט

וירכב על כרוב ויעף וגו'.

ר"י אומר:

הרי זה מקרא עשיר במקומות הרב מגיד שנגלה עליו בכל כלי זיין, נגלה עליו כגבור חגור חרב

שנאמר: **חגור חרבך על ירך גבור.**

נגלה עליו כפרש, שנאמר: **וירכב על כרוב.**

נגלה עליו בשריון וכובע, שנאמר: **וילבש צדקה כשריון.**

נגלה עליהם בחנית, שנאמר: **לנוגה ברק חניתך.**

וכתיב: **והרק חנית וסגור.**

נגלה עליהם בקשת וחצים, שנאמר: **עריה תעור קשתך.**

וישלה חצים ויפיצם

נגלה עליהן בצינה ומגן, שנאמר: **צנה וסוחרה אמתו.**

החזק מגן וצנה

או שומע אני שהוא צריך לאחת ממדות הללו?

ת"ל: **ה' איש מלחמה ה' שמו** בשמו הוא נלחם ואינו צריך לאחת ממדות הללו.

סימן קס

אתה מוצא בשעה שיצא פרעה לרדוף אחר ישראל, אמר פרעה: תנו לי סוס זכר שארכב עליו שהוא קל.

מה עשה הקב"ה?

היה מדמה כנגדו, שנאמר: **כי תרכב על סוסיד.**

חזר פרעה ואמר: תנו לי סוס נקבה שהיא יכולה לעמוד במלחמה, לפי שמהלכת כשהיא משתנת.

וכן הוא אומר: **לסוסתי ברכבי פרעה.**

א"ל הקב"ה: **רשע, כלום יש לך כרוב?**

הדא הוא דכתיב: **וירכב על כרוב ויעף.**

אמר ר' אחא:

למה הדבר דומה?

למלך שבאו שונאים ושבנו את בנו והיו עבדיו מציעין לו את הקרון כדי שירדוף אחריהם. אמר המלך: אם אמתין אני עד שיציעו את הקרון בני אבד.

מה עשה המלך?

נטל סוס אחד מן הקרון ורדף אחריהם.

כך נטל הקב"ה כרוב אחד מן כסא הכבוד ורכב עליו ועשה מלחמה עם המצרים.

וירא על כנפי רוח

אין הרוח יוצא אלא מבין כנפי החיות.

כתוב אחד אומר: **וירא.**

וכתוב אחד אומר: **וידא.**

אמר רבי:

מכאן שיש לו עולמות אחרות והוא הולך להראות בהם.

וישת חשך סתרו

מהיכן היה החשך שהביא על המצרים?

ר' יהודה אומר:

מן החשך שבסתרו.

ר' נחמיה אומר:

החשך שבגיהנום, שכן כתיב: **ארץ עיפחה כמו אופל וגו'.**

כתוב אחד אומר: **חשכת מים**

וכתוב אחד אומר: **חשרת מים.**

בשעה שהן טוענין מן המים הם מחשיכין מן המים. ואחר כך חושרין אותם לעולם.

אמר רבי יוחנן:

מעשה נסים יש בשמים, אדם נוטל כברה וחושר שתיים ושלש אצבעות הם מתערבות אלו באלו ומהלך ת"ק שנה, הגשמים יורדים ואין טיפה מתערבת בחברתה, שנאמר: **כי יגרע נטפי מים.**

מהו כי יגרע?

שהוא ממניען אלו מאלו, כמה דאת אמר: **ונגרע מערכך.**

דבר אחר:

כתיב: **חשכת מים.**

וכתיב: **חשרת**

שקול כ"ף ושדי ארי"ש וקרי **הכשרת מים כר' אליעזר, דאמר:**
כל העולם מימי אוקיינוס הוא שותה ומתמתקין הם בעבים.

ואידך?

מבעי ליה כדרב דימי, דכי אתא **רב דימי אמר:**

אמרי במערבא: חשוך ענני - סגיאין מוהי, נהור ענני - זעירן מוהי.

מנוגה נגדו עביו עברו, כשהרוח מנשבת השמש מזריח.

עביו עברו

רבי יודן בשם רבי אבא:

כשבא הקב"ה לעשות מלחמה עם המצריים בים באו מלאכי השרת לסייעו, אלו טועני חרבות של אש ואלו טועני קשתות ואלו טועני רמחים.

אמר להם הקב"ה: איני צריך לכם עברו מן הכא, מיד **עברו עביו.**

אמר רבי יהודה הנשיא:

מלך בשר ודם כשהוא הולך למלחמה נוטל כל חיילותיו עמו, הולך לטייל למומם אינו נוטל עמו, כי אם עשרה לגיונותיו לתשמישו, אבל הקב"ה אינו כן, אלא כשהוא יוצא למלחמה אינו יוצא אלא בעצמו, שנאמר: **ה' איש מלחמה.**

וכתיב: **ויצא ה' ונלחם וגו'.**

וכשיצא למומס ביום מתן תורה, **מה כתיב שם?**

רכב אלהים רבותים אלפי שנאן אדני במ סיני בקדש.

וכן הוא אומר: **ובא ה' אלהי כל קדושים עמך.**

בשעה שאמר משה לישראל: **התיצבו וראו את ישועת ה'.**

א"ל ישראל: משה רבינו, **אימתי?**

א"ל: למחר.

א"ל: אין בנו כח לסבול.

נתפלל משה באותה שעה והראה להם הקב"ה טורמיאות של מלאכי השרת עומדים לפניהם.

וכן הוא אומר: **מננה נגדו עביו עברו** כנגד טורמיאות שלהן.

ברד כנגד אבני בליסטראות שלהן,

גחלי אש

כנגד (תרמצה) [טרמנטין] שלהן.

אש

כנגד גפת שלהן.

ירעם מן שמים ה'

כנגד הגפת תריסין ושפעת קלגסים שלהם.

ועליון יתן קולו

כנגד צחצוח הדיין שלהם.

וישלח חצים ויפיצם

כנגד חצים שלהן.

וברקים רב ויהמם

כנגד צווחות שלהם.

דבר אחר:

וישלח חצים ויפיצם

שהיו חצים מפזרין וברקים מכניסין.

ויהמם

הממם ערבבם נטל סיגניות שלהן ולא היו יודעים מה היו עושים.

דבר אחר:

אין הממם אלא מגפה, שנאמר: **והמם מהומה גדולה וגו'.**

סימן קסא

ירעם מן שמים ה' ועליון יתן קולו ברד וגחלי אש

ולמה באש?

אלא כל המעלה עצמו סופו לדון באש.
וכן הוא אומר: **היא העולה על מוקדה.**

דור המבול, על שאמרו: **מה שדי כי נעבדנו.**
לפיכך נדונו באש, דכתיב: **אם לא נכחד קימנו ויתרם אכלה אש.**

וכן הסדומיים, וה' המטיר על סדום.

פרעה אמר: מי ה' אשר אשמע בקולו
לפיכך **ברד וגחלי אש.**

סנחריב אמר: **אני עליתי מרום הרים**
לפיכך **ותחת כבודו יקד כיקוד אש.**

וכן נבוכדנצר עילה את עצמו ואמר: **אעלה על במתי עב**,
וכן אמר לחנניה: **ומאן הוא אלהא די ישיזבנכון מן ידי** ביתו שרפתי עמו הגליתי ולא עמד עלי
בביתו ובביתי הוא יכול לי?!

מה עשה?

השליכן לתוך כבשן האש ונעשה פלטיא, מי שהיה ראוי לשרף לא נשרף ומי שלא היה ראוי
לישרף נשרף ויצא האש ושרף פני האומות, ואף נבוכדנאצר נשרף באש ונעשה אימת שרף
עליו.

ולמה לא נשרף כלו?

אלא אמר הקב"ה הניחו אותו רשע חציו שידע על מי גדף, ואף מלכות הרשעה שעילתה את
עצמה, שנאמר: **אם תגביה כנשר וגו'** נדונה באש, שנאמר: **חזה הוית עד די קטלית חיותא**
והובד גשמה ויהיבת ליקית אשא.

וכן הוא אומר: **ונהפכו נחליה לזפת.**

אמר הקב"ה: **והיה בית יעקב אש וגו' ולא יהיה שריד לבית עשו כי ה' דבר.**

היכן דבר?

על ידי משה: **היא העולה על מוקדה.**

וסיסרא שחרף כתיב בו: **והוא לחץ את ישראל בחזקה**, בחרופין ובגדופין, לפיכך נדון באש
שנאמר: **מן שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם וגו'.**
וישראל על שעשו עצמם נבזים ושפלים, מתנחמין באש, שנאמר: **ואני אהיה לה נאם ה' חומת**
אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה.

ויראו אפיקי ים

את מוצא כשאמר הקב"ה למשה: **הרם את מטך** נבקעו כל מימות שבעולם אפילו המים
שבכדים ושבלינין ושבגיגיות ושבצלוחיות ושבבזיכין, הוי **ויראו אפיקי ים.**

יגלו מוסדות תבל

אלו שבים.

אמר ר' יודן:

ראוך מים אלו המים התחתונים.

ראוך מים יחילו אלו המים העליונים.

בגערת ה'

אמר ר' חנינא:

לא בגערת ממש אלא **מנשמת רוח אפו** שנאמר: **נשפת ברוחך**.

ישלח ממרום יקחני

ר' יוחנן אמר:

כיון שעלה אחרון שבישראל מן הים ירד אחרון של מצרים אל הים.

אמר רבי יוחנן:

מה היו עושין התשושין והפודגרין שבהם, כביכול היה הקב"ה נותן ידו ושולה אותן מן המים,

שנאמר: **ישלח ממרום יקחני ימשני ממים רבים**.

אמר ריש לקיש:

על אלו ועל אלו הפך הים.

מה עשה הקב"ה?

הייתה ימינו אחת מצלת לישראל וימינו אחת משנקת למצרים, שנאמר: **ימינך ה' נאדרי בכח**

ימינך ה' תרעץ אויב.

יצילני מאויבי עז

אמר ר' יוחנן:

זה פרעה **אמר אויב**.

משנאי כי אמצו ממני

אלו המצריים.

יקדמוני ביום אידי

זה עמלק ומכלך ויהי ה' **למשען לי**.

ויצא למרחב

שנתן לי את התורה, שנאמר: **ארוכה מארץ מדה וגו'**.

יחלצני כי חפץ בי

פזמא דידיה היא סלקא למיתן לי אורייתא.

אימתי?

בחדש השלישי.

עם חסיד תתחסד

אמר רבי יצחק:

כל המתמים עצמו הקב"ה מתמים עמו, שנאמר: **עם חסיד תתחסד.**

אמר רבי אושעיא:

כל המתמים עצמו שעה עומדת לו, שנאמר: **התהלך לפני והיה תמים.**

רבי יהודה ור' נחמיה

רבי יהודה פתר קרייא: באברהם אבינו.

בשעה שבא בחסידות בא הקב"ה עמו בחסידות,

בתמימות בא הקב"ה עמו בתמימות,

בעקמנות בא הקב"ה עמו בעקמנות,

בשעה שנתברר על עסקיו הקב"ה ברר לו עסקיו.

אימתי בא בחסידות?

בשעה שא"ל **אל נא תעבוד מעל עבדך.**

מה כתיב שם?

ואברהם עודנו עומד לפני ה'.

אמר ר' סימון:

תיקון סופרים הוא, שכינה הייתה ממתנת לו.

אימתי בא עמו בתמימות?

בשעה שא"ל **אולי יחסרון חמשים הצדיקים חמשה.**

מה כתיב שם?

ויאמר לא אשחית.

אימתי בא בעקמנות?

בשעה שאמר: **ואנכי הולך ערירי.**

מה כתיב שם?

לא יירשך זה.

אימתי נתברר על עסקיו?

בשעה שאמר: **במה אדע כי אירשנה.**

מה כתיב שם?

ידוע תדע כי גר יהיה זרעך.

ר' נחמיה פתר קרייא: במשה.

אימתי בא בתמימות?

בשעה שאמר: **מדוע לא יבער הסנה,**

אמר (דיקרי) [דברייה] קאי בגויה.

אימתי בא עמו בעקמנות?

בשעה שאמר ליה: **ואמרו לי מה שמו.**

אמר לו, לפי שעה: **אהיה אשר אהיה.**

אימתי בא עמו בחסידות?

בשעה שאמר: **הראני נא את כבודך.**

וכתיב: **אני אעביר כל טובי על פניך.**

אימתי נתברר לו על עסקיו?

בשעה שא"ל: **שלח נא ביד תשלח.**

ומאז באתי אל פרעה.

מה כתיב תמן?

עתה תראה.

ואמר ר' שמואל בן נחמן:

כל שבעת הימים היה הקב"ה מפתה את משה שילך בשליחותו למצרים, **הדא הוא דכתיב: גם**

מתמול גם משלשום גם מאז דברך הרי ששה ובשביעי א"ל: שלח נא ביד תשלח.

א"ל: חייך שאני צוררה לך בכנפיך.

ואימתי פרעה לו?

ר' ברכיה אמר ר' לוי:

כל שבעת ימי אדר היה משה מבקש תפלה ותחנונים שיכנס לארץ ובשביעי אמר לו: **כי לא**

תעבור את הירדן הזה.

ר' חלבו אמר:

כל שבעת ימי המלואים היה מ ה משמש בכהונה גדולה ובשמיני אמר לו : לא שלך היא אלא של אהרן, שנאמר : **ויהי ביום השמיני.**

ואת עם עני תושיע

אלו ישראל.

ועיניך על רמים תשפיל

אלו עובדי אלילים.

אמר ר' יוחנן :

אם ראית לדור שמתמעט והולך חכה לו למשיח, שנאמר : **ואת עם עני תושיע.**

כי אתה תאיר נרי

במרדכי.

ואלהי יגיה חשכי

באסתר.

דבר אחר :

כי אתה תאיר נרי

ביהושבע.

ואלהי יגיה חשכי

ביהודע.

דבר אחר :

כי אתה תאיר נרי

בגדודי עמלק, שנאמר : **ויכם דוד מהנשף ועד הערב,** שתי לילות ויום אחד.

ומי היה מאיר לו?

אמר ר' יהושע בן לוי :

בזיקים וברקים היה מאיר לו הקב"ה.

כי בכה ארוץ גדוד

ר' חייא בשם ר' לוי :

בשעה שהלך דוד לגמזו לעשות עמם מלחמה, התחיל אומר : **כל מכה יבוסי בראשונה יהיה**

לראש ולשר.

מה עשה יואב?

הביא ברוש רענן אחד וקבעו בצד החומה וכפף ראשו שהיה רך ואחז בו דוד וקפץ יואב על ראשו של דוד ונתלה בברוש, אמר דוד: **יהלמני צדיק חסד.**

מה עשה הקב"ה?

קצר החומה ועלה אחריו דוד, שנאמר: **באלהי אדלג שור.**

האל תמים דרכו

אם דרכו תמים, הוא על אחת כמה וכמה.

אמרת ה' צרופה

אמר רבא:

לא נתנו המצות אלא לצרף בהן הבריות.

וכי מה איכפת לו מי שהוא שוחט מן הצואר ומי שהוא שוחט מן העורף?

הוא אומר: לא נתנו המצות אלא לצרף בהם את הבריות.

דבר אחר:

תמים דרכו

זה אברהם, דכתיב: **התהלך לפני והי תמים.**

אמרת ה' צרופה

שצרפו הקב"ה בכבשן האש.

מגן הוא לכל החוסים בו

אל תירא אברם אנכי מגן.

אמר ר' אבין:

דברי תורה נמשלו כקונדיטון:

יש בו דבש

ויש בו יין

ויש בו פלפלין.

יש בו יין כי טובים דודיך מיין.

יש בו דבש, ומתוקים מדבש ונופת צופים.

ויש בו פלפלין, אמרת ה' צרופה, וכתוב: צרופה אמרתך מאד.

אמר ר' שמואל בר נחמני, ר' יונתן רמי:

כתיב: פקודי ה' ישרים משמחי לב.

וכתיב: אמרת ה' צרופה.

זכה משמחתו, לא זכה צורפתו.

ריש לקיש אמר:

מגופיה דקרא נפיק, זכה צורפתו לחיים, לא זכה צורפתו למיתה.

מגן הוא לכל החוסים בו.

רב אמר:

לא נתנו המצות אלא לצרף בהם את הבריות.

דכתיב: **זאת החיה אשר תאכלו.**

כל כך למה?

מגן הוא לכל החוסים בו.

אמר ר' יודן אמר ר' סימון:

בהמות ולויתן הם קניגיון של צדיקים לעתיד לבא וכל מי שלא ראה קניגיון של עובדי אלילים בעולם הזה זוכה לראותו בעולם הבא.

כיצד הם נשחטים?

בהמות (אלו) נותץ ללויתן (בין) בקרניו וקורעו, ולויתן נותץ לבהמות (בין) בסנפיריו ונוחרו.

והצדיקים אומרים: **שחיטה זו כשרה?**

ולא כן תנינן:

הכל שוחטין (ולעולם שוחטין) ובכל שוחטין, חוץ ממגל קציר והמגרה והשיניים והצפורן.

מפני שהן חונקין?!

אמר ר' אבא בר כהנא:

אמר הקב"ה: תורה מאתי תצא [חדוש תורה].

ר' ברכיה בשם ר' יצחק:

אריסטון עתיד הקב"ה לעשות לצדיקים לעתיד לבא וכל מי שלא אכל נבלות וטרפות בעולם הזה זוכה ואוכל ממנו לעתיד לבא.

ומי צור מבלעדי ה'

(כתוב ברמז פ"ג).

מלמד ידי למלחמה ונחת קשת נחושה זרועותי

מלמד שהיה נוטל קשת נחושה וכופפה.

דבר אחר:

נוח לו לאדם לכוף קשת נחושה, מלכוף זרועותיו של דוד.

דבר אחר:

שהוא בא מזרעו של נחשון.

ותתן לי מגן ישעך

מדבר בישראל.

מגן ישעך

שנאמר: **מגן הוא לכל החוסים בו.**

וימינך תסעדני

זה תורה, שנאמר: **מימינו אש דת למו.**

וענותך תרבני

וכי יש עניו מן הקב"ה!?

אדם אומר לחברו בוא לקשט כלות, לבקר חולים, לקבור מתים, לנחם אבלים.

והוא אומר לו: אני גדול ועשיר ואני הולך!?

אבל הקב"ה **ויבן וגו' את הצלע,**

וירא אליו ה',

ויקבור אותו בגיא,

וירא אלהים אל יעקב.

אמר ר' אבא בר אחא:

התלמיד יושב ללמוד לפני רבו וכשהוא גומר, התלמיד אומר לרב: (יגעתיד) [הוגעתיד], אבל

ישראל היום למדים מן הקב"ה וכשהם נפטרים א"ל הקב"ה: הרבה (יגעת) [הוגעת] אתכם,

שנאמר: **ה' אלהינו דבר אלינו בחורב לאמר, הוי וענותך תרבני.**

ר' שמעון גזירא אומר:

התלמיד אומר לרב: בוא שנה לי פרק אחד.

והרב אומר לו: קדמני במקום פלוני.

אבל הקב"ה אומר ליחזקאל: **קום צא אל הבקעה, יצא יחזקאל ומצא להקב"ה שקדמו,**

שנאמר: **ואצא אל הבקעה והנה שם כבוד ה' עומד, הוי וענותך תרבני.**

סימן קסב

לוליני בר טברי בשם ר' יצחק:

ראה ענוה שביד הקב"ה.

ראה מה כתיב שם?

(סא) **משה ידבר והאלהים יענוו בקול** לא היה צריך לומר אלא **האלהים ידבר ומשה יענוו**

בקול הוי: וענותך תרבני.

אמר ר' אבא בר כהנא בשם ר' שמואל:

ראה ענוה שביד הקב"ה.

מה כתיב?

ויאמר אלי ה' השער הזה סגור יהיה לא יפתח.

מלך בשר ודם כבודו ליכנס בשער הגדול שמא בשער קטן?!

אבל הקב"ה נכנס בכבודו בשער קטן, הוי: **וענותך תרבני.**

אמר בן עזאי:

מלך בשר ודם כשהוא מזכיר שמו אח"כ הוא מזכיר קטיומא שלו, אבל הקב"ה מזכיר מעשיו

ואח"כ מזכיר שמו, שנאמר: **בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ.**

דבר אחר:

ותתן לי מגן ישעך

אל תירא אברם אנכי מגן לך.

וימינך תסעדני

בכבשן האש ובמלכים וברעבון, דכתיב: **נאם ה' לאדוני שב לימיני.**

וענותך תרבני

מה ענוה הרבה שהיה יושב ושכינה עומדת, דכתיב: **וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב**

פתח האהל.

דבר אחר:

ותתן לי מגן ישעך

כשרדפתי אחר המלכים, שנאמר: **אל תירא אברם אנכי מגן לך.**

וימינך תסעדני כשאחזת עמי הערלה והייתי חותך, שנאמר: **וכרות עמו הברית.**

וענותך תרבני

שאני יושב ואתה עומד, שנאמר: **וירא אליו ה' וגו'.**

אמר ר' יודן בשם חמא בר חנינא:

לעתיד לבא מושיב הקב"ה למלך המשיח בימינו ואברהם לשמאלו לפני אברהם מתכרכמות

ואומר: בן בני יושב לימין ואני יושב לשמאל, והקב"ה מפייסו: בן בנך על ימין שלי ואני על

ימינך, הוי, **וענותך תרבני.**

אמר ר' יוחנן:

שלשה דברים נתנו מתנה לעולם, ואלו הן:

התורה,
המאורות,
והגשמים.

התורה מנין?

שנאמר: **ויתן אל משה ככלותו.**

המאורות מנין?

ויתן אותם אלהים ברקיע השמים.

הגשמים?

ונתתי גשמיכם בעתם.

ר' עזריה בשם ר' יודן בר ר' סימון:
אף השלום, שנאמר: **ונתתי שלום בארץ.**

ר' יהושע בר נחמני אומר:
אף הישועה, שנאמר: **ותתן לי מגן ישעך.**

ר' יהושע אומר:
אף ארץ ישראל, שנאמר: **ויתן להם ארצות גוים.**

ויש אומרים:
אף הנקמה, שנאמר: **ונתתי את נקמתי באדום.**

רבנן אמרין:
אף הרחמים, שנאמר: **ויתן אותם לרחמים.**

ר' יצחק בר מרין:
אף הפרשת ים הגדול, שנאמר: **כה אמר ה' הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה.**

תרחיב צעדי תחתני
(לא) ירחבון ולא ידחפון ולא יתערכלון,

תחתני
כשנלחם עם ישבי בנוב.

ארדוף אויבי
בגדוד עמלק, הארד אחרי הגדוד הזה האשיגנו.

ולא אשוב עד כלותם ויכם דוד מהנשף.

ואכלם ואמחצם

מכת מחיצה.

סימן קסג

ארבעה מלכים מה שתבע זה לא תבע זה, ואלו הם:

דוד,

ואסא,

יהושפט,

וחזקיהו.

דוד אמר: ארדוף אויבי ואשיגם וגו'.

אמר לו הקדוש ברוך הוא: אני עושה כן, שנאמר: **ויכס דוד מהנשף ועד הערב.**

עמד אסא ואמר: אין בי כח להרוג, אלא אני רודף ואתה עושה.

אמר הקב"ה: אני עושה כן, שנאמר: **וירדפם אסא והעם אשר עמו וגו'.**

כי נשברו לפני אסא אין כתיב כאן אלא **כי נשברו לפני ה'.**

עמד יהושפט ואמר: אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף, אלא הריני אומר שירה ואתה עושה. אמר

ליה הקב"ה: אני עושה כן, שנאמר: **ובעת החלו ברנה נתן ה' מארבים.**

עמד חזקיה ואמר: אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף ולא לומר שירה, אלא הריני ישן במטתי ואתה עושה.

א"ל הקב"ה: אני עושה כן, שנאמר: **ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור.**

ותזרני חיל למלחמה

ר' אבהו רמי כתיב: ותזרני חיל למלחמה.

וכתיב: **המאזרני חיל.**

אמר דוד לפני הקב"ה: זריתני וזרזתני, והיינו דכתיב: **ארחי ורבעי זרית.**

דרש ר' חנינא בר פפא:

מלמד שלא מכל טפה כלה אדם נוצר אלא מן הברור שבה.

תאנא דבי ר' ישמעאל:

משל לאדם שזורה תבואה בבית הגרנות נוטל את האוכל ומניח את הפסולת.

ואויבי תתה לי עורף

אמר ר' יהושע:

כל הפסוק הזה מדבר ביהודה.

מסורת הגדה היא, יהודה הרג את עשו.

אימתי?

בשעה שמת אבינו יצחק הלכו יעקב ועשו וכל השבטים לקבור אותו, שנאמר: **ויקברו אותו עשו**

ויעקב בניו, והיו כלם במערה עומדים ובוכים והשבטים עומדים וחולקים כבוד ליעקב ויצאו

חוץ למערה כדי שלא יהא יעקב בוכה ומתבזה לפניהם.

התחיל עשו נכנס במערה, נסתכל יהודה וראה שנכנס אחריו, אמר: שמא הורג את אבא בפנים.

נכנס ומצא את עשו שהוא מבקש להרוג את אביו, מיד עמד יהודה והרגו מאחריו.

הוא שאביו מברכו: **ידך בעורף אויביך**.

ולמה לא הרגו מכנגד פניו?

מפני שהיה קלסתר פניו דומה לאביו, לפיכך חלק לו כבוד והרגו מאחריו, לפיכך ברכו בעורף.

כמה נתחבט יהושע לפני הקב"ה שינתן לו עורף ולא נתן.

מנין?

שכן הוא אומר: **בי ה' מה אומר אחרי אשר הפך ישראל עורף לפני אויביו** ואעפ"כ לא הועיל

כלום.

ולמי נתן העורף?

לשבטו של יהודה, שנאמר: **ידך בעורף וגו'**.

וכן דוד אומר: **ואויבי תתה לי עורף**.

אמר דוד: פומרקון שלי הוא, שנאמר: **וזאת ליהודה**.

וממי את למד?

מגלית, שנאמר: **ותטבע האבן במצחו ויפול על פניו**.

ישעו ואין מושיע

אמר דוד לפני הקב"ה: רבש"ע, כשיהיו עובדי אלילים באים להתפלל לפניך אל תענה אותם,

לפי שאינם באים אצלך בלב שלם, אלא הולכים אצל ע"א שלהם ואינה עונה אותם וכשהם

רואים צרתם באים אצלך, אף אתה לא תענה אותם, שנאמר: **ישעו ואין מושיע** אל ע"א שלהם

ולכשיבאו אצלך, **אל ה' ולא ענם**.

אבל כשאנו קוראים אליך מיד שמע תפלתנו, שנאמר: **בקראי ענני אלהי צדקי**.

אמר להם הקב"ה: חייך עד שלא תקראו אני אענה אתכם, שנאמר: **והיה טרם יקראו ואני**

אענה.

ותפלטני מריבי עמי

מריבי עם

שלא יהא לי דין עימהם ושלא יהא להם דין (לפני) [אצלי].

אמר בן עזאי:

אמר דוד נוח ללי למלוך על כל העולם כלו ולא למלוך על שני עטופי סדינים.

א"ל הקב"ה לדוד: (הטילים) [לך אצלם כבר מניתך מלך עליהם].

ועוד אמר לפניו: רבש"ע, **תשימני לראש גוים כו'.**

מפלטי מאויבי בבבל,

אף מקמי במדי,

תרוממני ביון,

מאיש חמסים במלכות רביעית.

סימן קסד

מגדול ישועות מלכו

בשעה שהקב"ה עושה חסד לדוד שמים וארץ שמחים, שנאמר: **מגדיל ישועות מלכו.**

מה כתיב אחריו?

השמים מספרים כבוד אל.

וכן בשעה שהקב"ה מכין כסאו של דוד הכל שמחים, שנאמר: **עד עולם אכין זרעך.**

מה כתיב אחריו?

ויודו שמים פלאך ה'.

כתוב אחד אומר: **מגדיל**

וכתוב אחד אומר: **מגדול.**

ר' יודן אמר:

לפי שאין ישועתה של אומה זו באה בבת אחת אלא מגדלת והולכת.

ומהו מגדול?

שנעשה לה מלך המשיח כמגדל גדול, שנאמר: **מגדל עוז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב.**

פרק כג

סימן קסה

ואלה דברי דוד האחרונים.

זהו שאמר הכתוב: **במופת הייתי לרבים.**

אמר דוד : מה אני לא אמרתי שירה, עד שנתחרפתי ועד שנפלו בידי ארבעה ועד שנפל בידי בעל אצבעות, כך ישראל אינם אומרים שירה, עד שיתחרפו ועד שיפלו בידם בעל אצבעות ועד שיפלו בידם ארבעה.

כיצד?

דוד נתחרף מן גלית ויחרף את ישראל **ויקלל הפלשתי את דוד באלהיו**, ונפל בידו בעל אצבעות **ויהי איש מדון ואצבעות ידיו ואצבעות רגליו שש ושש**. ונפלו לפניו ארבעה, **את ארבעת אתה יולדו להרפה בגת ויפלו ביד דוד**.
וסמיך ליה : **וידבר דוד לה'.**

כך ישראל כשיבא משיח במהרה בימינו אינם אומרים שירה עד שיתחרף משיח, שנאמר : **אשר חרפו עקבות משיחך**. ועד שיפלו לפניו בעל אצבעות **ואצבעת רגליא מנהון פרזל**. ועד שיפלו בידם מלכויות **ואספתי את כל הגוים אל ירושלים למלחמה**, אותה שעה **שירו לה' חדש**.

דבר אחר :

ואלה דברי דוד האחרונים.

אמר לפניו : רבש"ע, כשם שמחלת לי עונותי הראשונים, כך מחול לי עונותי האחרונים.

דבר אחר :

(סב) בכ"ב שנה שנסתלקה רוח הקדש מדוד מלך ישראל, בכל יום ויום היה מוריד כוס של דמעות ואכל פתו באפר, שנאמר : **כי אפר כלחם אכלתי**.

דבר אחר :

אמר לפניו : רבש"ע, קבלני בתשובה כדי שתוכיח את הרשעים ותאמר להם : ומה אם דוד מלך ישראל שעשה לפני דבר חמור כיון שחזר בתשובה לפני קבלתי אותו, אתם עאכ"ו שהייתי מקבל אתכם, וכן הוא אומר : **לך לבדך חטאתי**.

דבר אחר :

מה הראשונים בלא חטא ועון אף אחרונים כן.

נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על

מלמד שקבל עליו עול תורה ועול מצות.

ומה שכר יש לך מלפני?

שתקרא : **משיח אלהי יעקב**.

אשרי אדם ששם עצמו כשור לעול וכחמור למשאוי ויושב והוגה בדברי תורה בכל יום תמיד, ומיד רוח הקדש שורה עליו, שנאמר : **אשריכם זורעי על כל מים**.

כיצד?

קורא אדם תורה נביאים וכתובים ושונה הלכות ומדרש ומרבה בישיבה וממעט תורה נביאים וכתובים ושונה הלכות ומדרש ומרבה בישיבה וממעט בסחורה ומיד רוח הקדש שורה עליו, שנאמר : **אשריכם זורעי על כל מים**.

כיצד?

קורא אדם תורה נביאים וכתובים ושונה הלכות ומדרש ומרבה בישיבה וממעט בסחורה ומיד רוח הקדש שורה עליו, שנאמר: **רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני**. אשרי אדם שיש בו דברי תורה ויושב וחורש בהם כבהמה, שהיא חורשת בשדה. א"ל הקב"ה: דברי הראשונים ואחרונים שלך הם.

אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל למושל באדם צדיק

מי מושל בי?

הצדיקים.

ואי זהו צדיק?

מי שהוא מושל ביראת אלהים, הוי אומר: זה הכובש את יצרו. ברוך הקב"ה שאין לפניו משוא פנים ולפניו נוגה אור גשמים ודשאים באים לעולם, ושכרן של צדיקים ששוחקים עצמם בדברי תורה בעולם הזה, מעלה עליהם הכתוב כאלו הם מביאים נוגה אור וגשמים ודשאים לעולם, שנאמר: **מנוגה (נגדו) וממטר דשא וגו'.**

נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על משיח אלהי יעקב

אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן:

נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על

שהקים עולה של תשובה.

אמר אלהי ישראל לי דבר וגו'

מאי קאמר?

אמר ר' אבהו:

הכי קאמר: אמר דוד: **אלהי ישראל לי דבר צור ישראל למושל באדם אני**

ומי מושל בי?

צדיק שאני גוזר גזרה והוא מבטלה.

אלה שמות הגבורים אשר לדוד יושב בשבת תחכמוני ראש השלישי הוא עדינו העצני על

שמונה מאות חלל בפעם אחת.

מאי קאמר?

אמר ר' אבהו:

הכי קאמר: אלה שמות גבורותיו של דוד.

יושב בשבת

כשהיה יושב בישיבה לא היה יושב על גבי כרים וכסתות אלא על גבי קרקע, דכל כמה דהוה קיים עירא היאירי הוה מתני להו לרבנן על גבי כרים וכסתות. כי נח נפשיה לא הוה מתני להו לרבנן על גבי כרים וכסתות. אמרו ליה: ליתיב מר אכרים וכסתות ואל קביל עליה.

תחכמוני

אמר ליה הקב"ה : הואיל והשפלת עצמך תהא כמוי שאני גוזר גזירה ואתה מבטלה.

ראש השלישי

תהא ראש לשלשה אבות.

הוא עדינו העצני

בשעה שהיה עוסק בתורה היה מעדן עצמו כתולעת, ובשעה שיוצא למלחמה מקשה עצמו כעץ.

על שמונה מאות חלל בפעם אחת

שהיה זורק חץ ומפיל בו שמונה מאות חלל בפעם אחת והיה מתאנח על מאתים, דכתיב : **איכה**

ירדוף אחד אלף.

יצאת בת קול ואמר לו : **רק בדבר אוריה החתי.**

ונעים זמירות ישראל

משל למה הדבר דומה?

לחבורה שהייתה מבקשת לומר הימנון למלך, אמר להם : כולכם נעימים, כולכם זמרים, כולכם משובחים.

ומי מנעים זמירותיהם של ישראל?

דוד בן ישי אבגינוס בן אבגינוס.

וכן הוא אומר : **כלו תפלות דוד בן ישי**, כל אלו. וכשם שנאמר בעשרה בני אדם,

כך נאמרו בעשר מיני זמר :

בנצוח,

בנגון,

במזמור,

בשיר,

בהלל,

בתפלה,

בברכה,

בהודאה,

באשרי,

בהללויה.

וגדול שבכולם הללויה שכולל שם ושבת בתיבה אחת.

אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל (אני) מושל באדם צדיק מושל ביראת אלהים.

אמר דוד : **אלהי ישראל לי דבר**

ומה דבר צור ישראל?

מושל באדם מושל יראת אלהים.

הצדיקים כבידול מושלים במה שהקב"ה מושל.

הקב"ה פוקד עקרות,

אלישע פוקד עקרות, שנאמר: למועד הזה כעת חיה את חובקת בן.

הקב"ה מחיה מתים,

ואלישע החיה את בנה של שונמית.

הקב"ה מרפא את החולה בלא רטיה,

ואלישע רפא את נעמן.

הקב"ה ממתיק את המר,

ומשה המתיק את המר.

הקב"ה עוצר גשמים,

ואליהו עוצר גשמים.

הקב"ה מוריד גשמים,

ושמואל הוריד גשמים הלא קציר חטים היום.

הקב"ה מוריד אש

ואליהו הוריד אש, ותפול אש ה' ותאכל את העולה.

דבר אחר:

מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים

זה יוסף הצדיק, שהייתה אשת פוטיפר מפתה אותו ושלט ביצרו.

אמר לו הקב"ה: לא שמעת לה, חייך, שאני ממליכך על מצרים והכל נשמעים לך, שנאמר:

ויאמר פרעה אל יוסף אני פרעה.

וכאור בקר יזרח שמש

אין אנו יודעים מהו, **וכאור בקר**, אלא כשתאיר הקב"ה בקר של משיח תזריח השמש, הדא

הוא דכתיב: **כסאו כשמש נגדי.**

בקר לא עבות

זה משיח.

דבר אחר:

שלא בזכות אבות הוא בא אלא בזכות התורה, שנאמר: **כי ברית עולם שם לי.**

ערוכה בכל

בבבל.

ושמורה

במדי.

כי כל ישעי וכל חפץ

ביון,

כי לא יצמיח

במלכות רביעית.

שרוף ישרפו בשבת

זו סנהדרי גדולה שבלשכת הגזית.

כי ברית עולם שם לי

אין ברית אלא תורה, שנאמר: בריתי הייתה אתו ערוכה בכל, במקרא במשנה בהלכות בהגדות.

ושמורה (כי)

[בלבין] לעולם ולעולמי עולמים.

כי כל ישעי וכל חפץ וגו'

אמרו כל ת"ח שמרבה בעסק ואין מתפרנס ממנו הרבה סימן יפה לו, מפני שהקב"ה אוהב תורתו ואינו מעשירו, שמא יעשיר ויפשע בדברי תורה. ואומר: **ראש ועושר אל תתן לי פן אשבע וכחשתי.**

ראש השלישי

שתהא ראש לתורתני.

דבר אחר:

תהא ראש לישראל העולים לשלש רגלים.

ברית עולם שם לי

אמר דוד: (שם) כרת לי הקב"ה ברית שאהא בקי במקרא במשנה במדרש בהלכות בהגדות שנאמר: **ערוכה בכל ושמורה בלבי לעולם.**

כי כל ישעי וכל חפץ כי (לא) יצמיח

אל תהי אומר כן, **כי כל ישעי וכל חפץ כי לא יצמיה**, אם ראית ת"ח שאינו מתעשר כו'. במדה שאדם מודד בה מודדין לו, שכשם שתלמידי חכמים יושבים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ועוסקים בתורה לשם שמים הם ובניהם ובני בניהם עד סוף כל הדורות, לפיכך הקב"ה כורת להם ברית שלא ישתכח דברי לתורה מפיהם ומפי בניהם ומפי בני בניהם עד סוף כל הדורות, שנאמר: **ואני זאת בריתי אותם וגו'.** אבל פושעיהם של ישראל אינם כן אלא בקטנותם רכים ובזקנותם קשים.

ומה (שכרף) [עושה] הקב"ה?

מצוה להעלותן ושורפין אותם בבית במדרש הגדול שלו, שנאמר: **(ובני) ובליעל כקוף מונד כלהם**, ואין בליעל אלא פושעי ישראל, שנאמר: **ויען כל איש רע ובליעל.**

מכאן אמרו:

כל דבר שהוא עתיד להיות בסוף, כבר נעשה מקצתו היום, לעתיד לבא ישיבה לצדיקים בבית המדרש הגדול שלו, וכן בעולם הזה ישיבה לדוד מלך ישראל, מאיר פנים להם וכן למשה וכן אליהו ואלישע ויחזקאל.

דבר אחר:

ערוכה בכל ושמורה

כי הא דברורי' אשכחתייה לההוא תלמידא דהוה גריס בלחישה בטשא ביה ואמרה ליה: והא כתיב: **ערוכה בכל ושמורה** אם ערוכה ברמ"ח איברים של אדם משומרת ואם לאו אינה משומרת.

ותהי שם חלקת השדה מלאה עדשים

כתוב אחד אומר: **מלאה עדשים**

וכתוב אחד אומר: **מלאה שעורים.**

ר' יעקב דכפר ענן אמר:

עדשים היו, אלא שהיו גבוהים כשעורים.

ר' לוי אמר:

אלו פלשתים שהיו באים גבוהים כשעורים והולכים נמוכים כעדשים.

כתיב: **ויתיצב בתוך החלקה ויצילה.**

וכתוב אחד אומר: **ויצילה.**

מלמד שהחזירוה לבעלים שהייתה חביבה עליהם כשדה מלאה כרכום.

ר' שמואל בר נחמני ורבנין,

ר' שמואל בר נחמני אמר:

שנה אחת הייתה ושתי שדות היו. פשיטא ליה לאבד וליתן דמים מה צריכה אין תאמר לאבד אבל לא ליתן דמים עד כדון היא צריכה ליה איזה מהם לאבד של שעורים או של עדשים, של שעורים אוכלי בהמה של עדשים אוכלי אדם, של עדשים אין העומד קרב מהם, של עדשים העומד קרב מהם, של עדשים אין מפרישין מהם חלה, של שעורים מפרישין מהם חלה.

ורבנין אמרין:

שדה אחת הייתה ושתי שנים, היה לו ללמוד משל אשתקד?

אין למדין מעשה מן מעשה.

ויתאוה דוד ויאמר מי ישקני מים מבור בית לחם אשר בשער

ר' חייא אמר:

הלכה נצטרכה לו.

ויבקעו שלשת הגבורים

ולמה שלשה?

אין ההלכה מתבררת אלא בשלשה.

ולא אבה דוד לשתותם

לא אבה דוד שתקבע הלכה מעצמו אלא עשה לה מסכתא קטנה וקבעה לדורות:

מלך פורץ לעשות לו דרך ואין ממחין בידו.

בר קפרא אמר:

חג היה ונסוך המים היה והתיר במה היה.

ולמה שלשה?

אלא שאחד הורג ואחד מפנה את ההרוגים ואחד מכניס צלוחית בטהרה.

כתוב אחד אומר: **ויסך אותם לה'.**

וכתוב אחד אומר: **וינסך אותם לה'.**

מאן דאמר: **ויסך** מסייע ליה לר' חייא רבה.

ומאן דאמר: **וינסך** מסייע ליה לבר קפרא.

ר' חייא רבה אמר:

הלכות שבויה נצטרכה לו.

ר' שמעון בר אבא אמר:

בנין בית המקדש תבע.

ויתאוה דוד ויאמר מי ישקני מים

מאי קא מבעיא ליה?

טמון באש, אי כר' יהודה דמחייב נזקי טמון באש.

אי כרבנן דפטרי.

פשטו ליה מאי דפשטו ליה.

אמר רב ששת:

גדישים דשעורים דישאל הוו וקא מטמרי בהו פלשתים, וקא מבעיא ליה.

מהו למקלינהו להציל עצמו בממון חברו?

שלחו ליה: אסור לאדם להציל עצמו בממון חברו, אבל אתה מלך אתה ומלך פורץ לעשות לו

דרך ואין ממחין בידו.

ובניהו בן יהוידע בן איש חי

וכי בניהו בן יהוידע בן איש חי וכולי עלמא בני מתיא נינהו?

אלא בן איש שאפילו במיתתו קרוי חי.

רב פעלים מקבצאל

שריבה וקבץ פעלים לתורה.

הוא הכה את שני אריאל מואב

שלא הניח כמותו לא במקדש ראשון ולא במקדש שני.

והוא ירד והכה את הארי בתוך הבור ביום השלג

איכא דאמרי:

תבר גזיזי דברדא וטבל.

ואיכא דאמרי:

תני ספרא דבי רב ביומא זוטא דסתוא.

ר' חייא ור' יונתן

הוו מסגן ביני קברי, הוה קא גררא תכלתא דר' יונתן על קבריא.

אמר ליה ר' חייא:

סלקיה, דלא לימדו מחר באים אצלנו ועכשיו הם מחרפים אותנו.

אמר ליה: ומי ידעי, והא כתיב: **כי החיים יודעים שימותו והמתים אינם יודעים מאומה.**

א"ל: אם קרית לא שנית ואם שלשת ואם שלשת לא פירשו לך.

כי החיים יודעים שימותו אלו הצדיקים שאפילו במיתתן קרוין חיים, שנאמר: **ובניהו בן**

יהוידע וגו',

והמתים אינם יודעים מאומה אלו הרשעים שאפילו בחייהם קרויים מתים, שנאמר: **ואתה חלל רשע נשיא ישראל.**

ויגזול את החנית
(כתוב ברמז ס"ט).

פרק כד

המשך סימן קסה

ויוסף אף ה' לחרות בישראל

מה כתיב למעלה כשבא דוד למנות את גבוריו היה מונה והולך, כיון שהגיע לאוריה החתי נאמר: **כל שלשים ושבעה.** ואתה מוצא שלא מנה עוד שבעה עשר גבורים ובדברי הימים תמצא עוד שבעה עשר, אלא כיון שהגיע לאוריה מיד **ויוסף אף ה'.**

משל למלך שהיה יושב וקורא בדפתרא כל גבוריו היה קורא פלוני ופלוני, כיון שהגיע עד פלוני, אמרו לו: **מת, מיד השליך הדפתרא והעלה חמה,** כך כיון שהזכיר את אוריה מיד **ויוסף אף.**

ויסת את דוד וגו' לך מנה את ישראל וגו' ויאמר המלך אל יואב וגו' מן ועד באר שבע.

אמר לו: **יוסף ה' אלהיך על העם כהם וכהם מאה פעמים.**

ולמה לא אמר כברכת משה רבינו **יוסף ה' עליכם ככם אלף פעמים!?**

אלא ברכתו של יואב גדולה משל משה שא"ל **ועיני אדוני המלך רואות.**

אמר לו: **בימך יהי כן.**

אמר יואב: **מנין שהוא לצורך אין בו חסרון מנין שאין בו צורך יש בו חסרון?**

ויואב היה ראש סנהדרין יושב בשבת תחכמוני.

ויחזק דבר המלך

א"ל דוד: **או אתה מלך ואני שר הצבא או אני מלך ואתה שר הצבא,** כיון שראה כן יצא שלא בטובתו, אעפ"כ הלך לשבט גד אמר יודע אני (סג) שהם קשים, שמא יזרקו עלי אבנים ונמצא הדבר בטל, אעפ"כ לא סייעה אותה השעה.

אח"כ הלך לו לשבט דן, אמר: **יודע אני שהם עובדי אלילים, שמא תפגע השעה בעובדי אלילים.**

כיון שלא עמד אחד בפניו הלך לו אצל כל ישראל ולפי שלא היה חפץ בדבר נשתהה, דכתיב:

ויבואו מקצה תשעה חדשים ועשרים יום.

מזן ועד באר שבע תשעה חדשים ועשרים יום?

אלא מלמד שנשתהה.

ויתן יואב את מספר מפקד העם

אם מספר למה מפקד?

אלא אמרו רבותינו:

שתי אנפוראות עשה אחת גדולה ואחת קטנה והניח את גדולה בפונדתו, אמר: הריני נותן את הקטנה, אם יעלה חמה הריני נותן לו את הגדולה.

דבר אחר:

מספר מפקד העם

כיון שהלך למנות היה משלח למי שהיו לו חמשה בנים, לך והטמן וספור מה שאתה מבקש, ומה שהיה אומר הוא כותב.

ותהי ישראל

למה אמר בלשון נקבה?

אמר הקב"ה: לא עמד אחד מכם כנגד יואב לומר לו למה אתה סופר אותי, אלא עשיתם עצמכם כנשים.

ותהי ישראל שמונה מאות אלף וגו' ואיש יהודה חמש מאות אלף

ובדברי הימים כתיב: **אלף אלפים ומאה אלף ויהודה ארבע מאות ושבעים אלף.**

אמר ר' יהושע בן לוי:

אין הכתובים מכזבים, מה שחסר כאן מתו באותה שעה.

ולוי ובנימין לא פקד בתוכם.

למה כן?

אלא אמר יואב: אם יאמר לי למה לא ספרת אותם, אומר לו: משה רבינו לא ספר את לוי: **אך**

את מטה לוי לא תפקוד. ובנימין אתמול הלך מהם כמה אלפים בפלגש בגבעה ואני מונה

אותם!?

דבר אחר:

לוי שמשו של הקב"ה ובנימין בעל אכסניא שלו ואני מונה אותם!?

כי נתעב דבר המלך

מהו נתעב?

שלא ערב עליו הדבר, באותה שעה בא גד הנביא אצלו וא"ל:

מה אתה מבקש שלש שנים רעב או שלשה חדשים בורח מפני שונאך, או שלשה חדשים דבר

וחרב?

מיד השיבו דוד: **צר לי מאד.**

משל לחולה שאמרו לו: **היכן אתה מבקש ליתנך אצל אביך או אצל אמך?**

אמר: אוי לאזנים שכך שומעות.

ולמה שלש?

אמר לו שלשה דברים :
אמרת על שאול : **אם ה' יגפנו, או יומו יבא, או במלחמה ירד ונספה**, לכך שלש כנגד שלש.

דבר אחר :

כתוב אחד אומר : **שלש שנים**.

וכתוב אחד אומר : **שבע שנים**

אם שבע למה למה שלש?

אלא אמר לו : מה אתה מבקש שלש (למלחמה) [למהומה] או שבע לבצורת, (אלא) אמר דוד :
אם אני אומר רעב, יאמרו ישראל מפני שהוא מלך ואוצרותיו מלאים.
אם אומר אני אנוס מפני צרי ישראל, אומרים מפני שיש לו גבורים שיעמדו עליו.
אמר : הריני שואל את המות שמשוה גדולים וקטנים.

נפלה נא ביד ה' וגו'

הרי שלש שנים ואח"כ נעשו שלשה חדשים ואח"כ שלשה ימים, ושלשה ימים עושים ל"ו שעות.

באו סניגורים טובים לישראל ובטלום :

באו שבעה ימי השבת

ושמנה ימי המילה

הרי ט"ו

וחמשה חומשי תורה

ושלשה אבות

הרי כ"ג.

אמר ר' תנחומא בר אבא :

עוד עשר דברות,

ושני לוחות הברית,

הרי ל"ה

כנגד ל"ה שעות.

ור' אבין הלוי אמר :

שנים עשר שבטים.

נשתייר שם שעה אחת.

בא וראה כמה אוכלוסין מתו באותה שעה?

ויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד

ר' חייא הגדול אומר :

משחיטת התמיד עד זריקת דמו.

ורבותינו אומרים :

משהאיר המזרח ועד הנץ החמה.

רשב"ג אמר :

משהתחיל לגלגל חמה לעלות עד שיגמור כלו.

ויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד

רבי יוחנן אמר :

עד חצות ממש.

ויאמר למלאך המשחית בעם רב עתה הרף ידך

אר' אליעזר : אמר הקב"ה למלאך : טול לי הרב שבהם, שיש לי ליפרע מהם כמה חובות, באותה שעה מת אבישי בן צרויה ששקול כרובה של סנהדרין.

וכה שחית ראה ה' וינחם.

אמר רב :

מה ראה?

יעקב אבינו ראה, שנאמר : **ויאמר יעקב כאשר ראם.**

ושמואל אמר :

אפרו של יצחק ראה, שנאמר : **אלהים יראה לו השם.**

ורבי יצחק אמר :

כסף כפורים ראה, שנאמר : **ולקחת את כסף הכפורים.**

ור' יוחנן אמר :

ביהמ"ק ראה, שנאמר : **אשר יאמר היום בהר ה' יראה.**

ויתן ה' דבר בישראל

באותה שעה נשא דוד את עיניו וראה עונותיהם של ישראל גדודים ועומדים מן הארץ ועד לרקיע, שנאמר : **וישא דוד את עיניו.**

באותה שעה ירד מלאך מן השמים והרג את גד החוזה ואת ארבע בניו של דוד והזקנים שהיו עמו, וכיון שראה את חרבו, נכנסה בו רתת ושוב לא היה בו כח, שנאמר : **והמלך דוד זקן וגו'.**

ויאמר דוד אל ה' וגו' הנה אנכי חטאתי וגו' ואלה הצאן מה עשו.

אמר ר' נתן : מ

צינו שהאבות והנביאים נתנו נפשם על ישראל.

במשה מהו אומר?

ועתה אם תשא חטאתם ואם ככה את עושה לי.

וכן לא הלך יונה אלא לאבד את עצמו בים, שנאמר: שאוני והטילוני אל הים.

אמר ר' אבהו:

בא וראה כח התשובה מדוד מלך ישראל, שנשבע הקב"ה לאבות להרבות זרעם ככוכבי השמים לרוב ובא דוד למנות מספרם, אמר לו הקב"ה: דוד אני נשבעתי לאבות להרבות את זרעם ואתה בא לבטל את דברי, בשבילך נתנה הצאן למאכל ובשלש שעות נפלו שבעים אלף איש.

ר' שמעון אומר:

לא נפל משיראל אלא אבישי בן צרויה, שהיה שקול במעשיו הטובים ובתורה שבלבו כשבעים אלף איש.

אנשים אין כתיב כאן אלא איש.

ושמע דוד וקרע בגדיו והי מבקש תשובה, שנאמר: **העבר נא את עוון עבדך** ונתרצה לו, שנאמר: **ויאמר למלאך המשחית בעם רב עתה הרף ידך.**

מהו רב?

אלא אמר לו אדם גדול ורב נפל בישראל. ולא יכול דוד ללכת מפניו לדרוש אלהים, מפני שלקח המלאך חרבו וקנחה בטליתו של דוד וראה דוד חרבו של מלאך והיו כל אבריו מרתתין עד יום מותו.

ויבא גד אל דוד ביום ההוא ויאמר לו עלה וגו'

למה דוד דומה באותה שעה?

לאחד שהיה מכה את בנו ואינו יודע למה מכהו, באחרונה אמר ליה על מקמתא פלוני מחיתך, כך כל אותם אוכלוסין שנפלו, על ידי שלא תבעו את בנין בית המקדש.

והלא דברים קל וחומר:

ומה אלו שלא ראו את בית המקדש כך אנו על אחת כמה וכמה, לכך התקינו נביאים הראשונים שיהיו ישראל מתפללין בכל יום שלשה פעמים אנא השב שכנתך לציון.

ויאמר ארונה אל המלך

תני:

יכול האומר הרי עלי עולה יביא עצים מתוך ביתו כדרך שמביא נסכים מתוך ביתו?

ת"ל: על העצים אשר על האש אשר על המזבח.

מה מזבח משל צבור אף עצים ואש משל צבור דברי רבי.

ר' שמעון בן אלעזר אומר:

מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט, אף עצים ואש שלא נשתמש בהם הדיוט.

מאי בינייהו?

איכא בינייהו חדתי ועתיקי. ולא, והא כתיב: **ויאמר ארונה אל (המלך) [דוד] יקח ויעל אדוני המלך הטוב בעיניו ראה הבקר לעולה והמורגים וכלי הבקר לעצים?** הכא נמי בחדתי.

ויאמר ארונה אל המלך ה' אלהיך ירצך

אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא:

לעולם אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך, שהרי שני גדולי הדור ברכום שני הדיוטות ונתקיימה

בהם, ואלו הם:

דוד,

ודניאל.

דוד דברכיה ארונה, דכתיב: **ויאמר ארונה אל המלך וגו'.**

דניאל דברכיה דריוש, דכתיב: **אלהך די אנת פלח ליה בתדירה הוא ישובינך.**

ויקן דוד את הגורן ואת הבקר בכסף שקלים חמשים

כתוב אחד אומר: **שקלי זהב משקל שש מאות,**

וכתיב: **ויקן דוד וגו' כבכסף שקלים חמשים.**

הא כיצד?

גבה מכל שבט ושבט חמשים שהם שש מאות.

ר' אבא אומר משום אבא יוסי בן דוסתאי:

בקר ועצים ומקום המזבח בחמשים וכל הבית כלו בשש מאות.

והא כתיב התם: **זהב והכא: כסף?**

אלא גבה כסף בשש מאות שקלי זהב.

ויבן שם דוד מזבח וגו'

ר' מנחמיה ורב ביבי בשם רבי:

נמשלו ישראל כחול, מה החול הזה אתה חופר בו גומא מבערב, בשחרית אתה מוצא

שנתמלאת, כך כל אותם האוכלוסין שנפלו בימי דוד נתמלאו בימי שלמה, הדא הוא דכתיב:

יהודה וישראל רבים כחול אשר על שפת הים.

אמר ר' לוי:

בתוך י"ב חדש באו ברכותיו של יואב.

עשרה פעמים נמנו

(כתוב ברמז ק"כ).